Cartea cărţilor: *Biblia* lui Samuil Micu (1795)

Modele şi izvoare

Elaborarea unei noi versiuni a *Bibliei* reprezintă, fără îndoială, o piatră de încercare pentru destinul cultural al lui Samuil Micu, o operă prin care este egalată şi, deseori, chiar depăşită traducerea pe care spătarul Nicolae Milescu, secondat de „oamenii locului", o realizase cu un secol mai devreme[1]. Ideea de a se angrena la o asemenea lucrare de amploare i-a fost sugerată ieromonahului polihistor de către protectorul său, Ignatie Darabant, pe atunci vicar general la Blaj[2]. Micu se decide să traducă *Biblia* începând din anul 1783, pe vremea când era prefect de studii la Colegiul Sf. Barbara din Viena. Unele dintre fazele lucrării sunt consemnate în prima variantă, incompletă, din protograful traducerii *Vechiului Testament*[3]. Potrivit însemnărilor lui

[1] Studiul de faţă a apărut, iniţial, în „Dacoromania", V-VI, 2000-2001, p. 277-307.

[2] Zenovie Pâclişanu, *Un vechi proces literar (Relaţiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Şincai şi P. Maior),* în „Analele Academiei Române, Mem. secţ. ist.", seria III, tomul XVI, mem. 12, 1935, p. 231.

[3] Ms. rom. 70 (Fc, Iş), ms. rom. 71 (Lv, Nm, Dt) şi ms. rom. 64 (1 Rg, 2 Rg, 3 Rg), păstrate la BAR Cluj.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Micu, *Cartea Facerii* a fost tradusă din 1783 până în 19 ianuarie 1784, *Cartea Ieşirii, Leviţii, Cartea Numerilor* şi *A doao Leage* au fost încheiate în 18 decembrie 1784, *Cartea întâi a împăraţilor* a fost începută în martie 1785, iar *Cartea a doao a împăraţilor* a fost terminată în 26 iulie 1785. Chiar şi numai după aceste date parţiale se poate aprecia ritmul de lucru al traducătorului, mai lent la început şi care s-a intensificat, desigur, pe parcurs. Nu credem că întreaga traducere a *Bibliei* era încheiată încă din 1785, după cum susţin I. Modrigan[4] şi Z. Pâclişanu, ultimul aducând ca argument solicitarea de către Micu, în octombrie 1785, a unui împrumut de la stat de 4 000 de florini în vederea tipăririi cărţii[5]. Cărturarul blăjean făcea, probabil, aceste demersuri pe măsură ce ajungea într-un stadiu avansat al traducerii. Cert este că abia în 13 iunie 1786 manuscrisul, probabil doar *Vechiul Testament*, a fost trimis spre lectură episcopului greco-catolic de la Oradea, Moise Dragoş. Acesta se va pronunţa, nefavorabil, în data de 17 noiembrie 1786, criticând faptul că noua versiune este diferită de celelalte cunoscute până atunci, întrucât „nu seamănă nici cu Biblia veche românească, nici cu cea rusească, cu atât mai puţin cu Vulgata", deoarece conţine lucruri noi, care nu s-ar afla în codicele *Sf. Scripturi*, pentru ca, în final, să-i propună lui Micu „să o scrie încă o dată, mai legibil"[6]. La fel de nedrept în apre-

[4] Ioan Modrigan, *Cum a apărut Biblia lui Clain? Pe bază de documente inedite*, în „Cultura creştină", VIII, martie 1919, nr. 5-6, p. 97.

[5] Z. Pâclişanu, *art. cit.*, p. 231.

[6] I. Modrigan, *art. cit.*, p. 98.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

cierea traducerii va fi şi mitropolitul sârb Moise Putnik de la Carlovăţ[7], poziţii care îl vor determina pe Micu să încerce, în decursul anilor 1787-1788, să-şi tipărească lucrarea pe cont propriu. Într-o scrisoare din 9 noiembrie 1787, el îl anunţa pe Samuil Vulcan, pe atunci vicerector la seminarul din Lemberg, că a terminat traducerea *Sf. Scripturi* după *Septuaginta*, pe care doreşte să o dea la tipar pentru folosul întregii comunităţi, făcând un apel pentru a obţine contribuţia unor prenumeranţi[8]. Cererea de abonamente este repetată, fără succes, şi în anul următor, după care nu se mai înregistrează decât tentativa hazardată, din 1790, de a edita *Biblia* cu sprijinul episcopului ortodox Gherasim Adamovici[9].

Detalii privitoare la durata tipăririi ne oferă notiţa semnată de ieromonahul Gherman, de fapt un epilog din care rezultă că prefectul de atunci al tipografiei, cunoscut sub numele de Gherman Peterlachi sau Petru Gherman de Peterlaca, îşi asumase, totodată, calitatea de diortositor. Anterior, el mai efectuase corectura la *Liturghiile* din 1775 şi la *Evanghelia* din 1776, ambele apărute la Blaj. Din menţiunea lui Peterlachi reiese că tipărirea *Bibliei* a durat doi ani, eşalonându-se între 1 noiembrie 1793 şi 15 noiembrie 1795.

[7] *Ibidem*; vezi şi Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, Editura Dacia, 1971, p. 34.

[8] Iacob Radu, *Doi luceferi rătăcitori: Gheorghe Şincai şi Samoil Micu Clain,* în „Analele Academiei Române, Mem. secţ. lit.“, seria III, tomul II, mem. 3, 1924, p. 202-203.

[9] Z. Pâclişanu, *art. cit.*, p. 231-232.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

În anii anteriori, tentativele lui S. Micu de a tipări *Biblia* pe cont propriu eşuaseră, astfel că, la solicitarea sinodului din 24 septembrie 1791, manuscrisul este vândut tipografiei blăjene cu suma de 600 de florini[10]. Tot în aceste faze pregătitoare se înscrie demersul făcut de episcopul Bob în vederea obţinerii aprobării de tipărire, printr-o scrisoare adresată guberniului ardelean, la 1 noiembrie 1792, în care afirmă că ediția veche a *Bibliei* este depăşită, fiind plină de „cuvente neacomodate evului nostru şi preste totul de scăderi multe“[11].

Câteva amănunte referitoare la sursele şi metoda traducerii noii versiuni a *Bibliei* sunt furnizate în succintul prolog al cărţii, intitulat *Cătră cetitoriu*, semnat de Samuil Micu. Cărturarul mărturiseşte, la început, cu probitate, izvoarele pe care le-a utilizat, între care se află *Biblia* „cea veachie românească“, apărută la Bucureşti, în 1688, cu precizarea că „mai ales Testamântul cel Vechiu, mai mult de Nou, de pre cel elinesc a celor şeaptezeci de dascali l-am tălmăcit“.

Ediția critică de mare autoritate la care credem că a apelat, în primul rând, Samuil Micu, ediție ce reflecta stadiul hermeneuticii biblice din primele decenii ale secolului al XVIII-lea, aparține lui Lambert Bos (1670-1717), un elenist de marcă de la Universitatea din Franeker: Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΓΕ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ. *Vetus Testamentum*

[10] *Ibidem*, p. 232.

[11] I. M. Moldovanu, *Documente pentru biografia lui S. Clain*, în „Archivu pentru filologia şi istoria“, nr. XXXIV, 20 aprilie 1870, p. 676.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

ex versione Septuaginta interpretum, secundum exemplar Vaticanum Romae editum, Franequerae, Excudit Franciscus Halma, 1709. O reeditare a acestei versiuni va apărea la Amsterdam, în 1725, sub îngrijirea lui David Millius, însă cu un aparat critic mai simplificat. Textul ediţiei olandeze fusese stabilit pe baza unuia dintre cele mai preţioase manuscrise unciale, *Codex Vaticanus* (B), datând din secolul IV, ca şi prin confruntarea, în subsidiar, a variantelor din *Codex Alexandrinus* (A), a versiunilor lui Aquila, Symmachos şi Theodotion, preluate din *Hexapla* lui Origen, printr-o paralelă critică între *Biblia Complutensis,* editată la Alcalá de Henares între 1514 şi 1517, *Biblia Aldina,* din 1518, de la Veneţia, cu ediţia derivată, tipărită la Frankfurt, în 1597, şi între *Biblia Romana,* apărută, sub auspiciile lui Sixtus al V-lea, în 1587, aceasta din urmă fiind luată ca etalon. Aparatul critic înregistra, astfel, numeroase lecţiuni şi variante care îi permiteau traducătorului român să elucideze, în mare parte, sensurile unor pasaje dificile şi să găsească echivalenţele potrivite. Modelul acestui tip de critică textuală este preluat şi aplicat de către Micu, care, urmând în linii mari *Biblia* de la Bucureşti, traduce din nou după *Septuaginta* multe porţiuni, consemnând în notele de subsol atât diferenţele faţă de ediţia din 1688, cât şi alte lecţiuni din scoliile ample alcătuite de Lambert Bos în ediţia de la Franeker.

Referirile comparative la *Biblia* de la Bucureşti sunt frecvente în *Biblia* de la Blaj, chiar dacă nu

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

sunt întotdeauna conforme cu originalul, uneori având o explicitare suplimentară[12]:

BBl *Să nu meargeți la cei ce (g) vrăjesc şi de descântători să nu vă lipiți* (Lv 19, 31); nota *g*, p. 111: *Bibliia cea veachie are: băznuitoriu de pântece, prin care se înțeleg vrăjitorii aceia carii din mațele dobitoacelor spunea ceale viitoare;* cf. BB *Să nu urmați celor ce băsnuiesc den pântece şi cătră vrăjâtori să nu vă lipiți;*

BBl *ispravnici (a) judecătorilor voştri;* nota *a*, p. 158: *În cea veachie easte: purtători de cărți în loc de ispravnici* (Dt 1, 15); cf. BB *aducători de cărți judicătorilor voştri;*

BBl *şi au zidit cetatea împregiur, din margine şi primpregiur (a)* (1 Par 11, 8); nota *a*, p. 360: *În cea veachie se află şi aceastea: iară Ioav au păzit ceaealaltă cetate carea rămăsease, şi au dat războiu şi au luat cetatea;* cf. BB *şi Ioav au cruțat rămăşița cetății, şi au dat războiu şi au luat cetatea;*

BBl *şi până la mai-marele puterii s-au mărit (g)* (Dn 8, 11); nota *g*, p. 696: *În cea veachie easte: şi până la voivod va mântui robiia;* cf. BB *şi până unde voivodul va mântui robiia*.

Diferențele apar şi în versetele în care ediția din 1688 este revendicată drept model exclusiv pentru contextul respectiv: BBl *Veniți să bem vin şi să ne îmbătăm, şi să fie această zi, mâne, mare mai mult foarte (a)* (Is 56, 12); nota *a*, p. 588: *Acest verş în unele Biblii nu să află, iară în cea veachie easte;* cf. BB

[12] Utilizăm, în continuare, abrevierile consacrate la noi pentru cărțile *Sf. Scripturi*.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Veniţi să luăm vin şi să ne îmbătăm beţie, şi va fi ca această zi, mâine, mare împrejurul tău.

Există situaţii în care soluţiile de traducere sunt comune ediţiilor din 1688 şi 1795, însă S. Micu adnotează, minuţios, unele locuri aparent obscure:

BB *să rădicară asupra lui rădicare* (2 Par 25, 27); cf. BBl *s-au sculat asupra lui sculare (a);* în nota *a*, p. 394, se explică această construcţie intensivă: *Adecă: au făcut sfat cu tiranie asupra lui ca să-l omoară;*

BB *om şi arma lui, la apă* (Ne 4, 23); cf. BBl *şi arma lui, la apă (a);* nota *a*, p. 418: *Adecă, nici când să spăla după obiceaiu nu ţipa armele;*

BB *şi întrară în blestem şi jurământ* (Ne 10, 29); cf. BBl *şi au întrat (a) în blăstăm şi jurământ;* nota *a*, p. 423: *Au făcut, adecă au făgăduit cu blăstăm şi jurământ;*

BB *Cu buzele va paşte împăratul* (Pr 22, 1); cf. BBl *Cu buzele va paşte împăratul (a);* nota *a*, p. 532: *Adecă: împăratul cu vorbele gurii sale paşte pre norod*;

BB *pentru necertarea limbilor* (Os 7, 15); cf. BBl *pentru nepedepsirea limbii lor (a)*; nota *a*, p. 704: *Că nu şi-au învăţat limba sa*.

Propunând alţi termeni echivalenţi, concomitent cu modernizarea vocabularului, Micu lărgeşte în cadrul gloselor paleta sinonimică:

BB *Iată, 7 ani vine ieftenătate multă în tot pământul Eghipetului* (Fc 41, 29); cf. BBl *Iată, în şeapte ani va fi îndestulare (b) multă în tot pământul Eghiptului;* nota *b*, p. 41: *Îndestulare, prisosinţă, ieftinătate, bucate destule.*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Aparatul critic al *Bibliei* din 1795 conține, de asemenea, o serie de trimiteri la alte izvoare, ilustrând, în bună măsură, orizontul cultural și modul doct de lucru al traducătorului. Se fac dese referiri la *Biblia* de la Alexandria (i. e. *Codex Alexandrinus*), la cea de la Complutum, la textul masoretic, la *Vulgata* sau la versiunile aramaice și siriace. Spicuim câteva dintre aceste note, pe care le confruntăm cu sursa citată:

Fc 1, 11: *să fie sămânța lui într-însul, după fealiu (e);* nota *e,* p. 1: *Bibliia grecească cea de la Alexandriia are: după fealiu și după asemănare;* cf. ed. Bos, p. 1, nota 21: *Ms. Alex. γένος, εἰς ὁμοιότητα, ἐπί;*

Fc 37, 7: *Mi să părea că voi (b) legați snopi în mijlocul câmpului;* nota *b,* p. 36: Jido., sir., arăb., lat., hald., samar. *are: că noi legam snopi în țarină;* cf. Vg: *Putabam nos ligare manipulos in agro;*

Iș 38, 8: *temeiul ei de aramă întră (a) oglinzile muierilor;* nota *a,* p. 89: *Întră am luat din Bibl. sirienească, cea românească și latinească are:* din *în loc de* întră; cf. BB: *den oglinzile celor ce-au postit;* Vg: *de speculis mulierum;*

Lv 19, 26: *Să nu mâncați pre munți (b);* nota *b,* p. 110: *Cea jido., latinească, arăbească, persească au: să nu mâncați sânge sau cu sânge*; cf. ed. Bos, p. 154, nota 53: *sic O.C. et Ald. sed Ms. A. οἰωνιεῖσθε οὐδε ὀρνιθοσκοπηθήσεσθε*;

Nm 11, 25: *Iară deaca s-au odihnit duhul într-înșii, au prorocit și apoi nu au mai adaos (a);* nota *a,* p. 132: *Bibliia letinească Vulgata are: Și după ce au odihnit întru ei Duhul, au prorocit, și mai mult nu*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

au încetat; cf. Vg: *Cumque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt;*

Jd 8, 13: *Şi s-au întors Ghedeon, feciorul lui Ioas, de la războiu, de la suirea Aresului (a);* nota *a*, p. 221: *Vulgata are: înainte de răsăritul soarelui;* cf. Vg: *Revertensque de bello ante solis ortum;*

1 Rg 15, 4: *şi din Iuda treizeci de mii de pedestraşi (a);* nota *a*, p. 252: *Bibli. cea de la Vatican are: patru sute de mii de rânduri. Cea de la Complut: doao sute de mii de rânduri. Şi cea letinească: zeace mii pedestri;*

1 Rg 24, 4: *şi Saul au întrat ca să se gătească (a);* nota *a*, p. 262: *Sirul are: şi Saul au întrat ca să doarmă. Latinul are: ca să-şi deşearte pântecele;* cf. Vg: *ut purgaret ventrem;*

Ezr 10, 12: *Mare easte cuvântul acesta preste noi, ca să facem (b);* nota *b*, p. 414: *Iară în cea grecească de la Complut, aşea să ceteaşte: După cuvintele tale, care ne-ai zis, aşea vom face;* cf. ed. Bos, p. 649, nota 26: C. *κατὰ τοὺς λόγους σου, οὕς εφις οὕτως ποιήσομεν.*

Exemplele pe care le-am selectat sunt concludente pentru procedeul savant prin care Micu adnotează o serie de lecţiuni, preluate din *Biblia* de la Bucureşti, apelând, în multe cazuri, la aparatul critic al *Septuagintei* editate de către Lambert Bos, precum şi la alte izvoare. Întrucât filologul olandez nu a redat corespondenţele din textul masoretic şi din *Vulgata*, credem că traducătorul român a mai consultat şi o ediţie a *Bibliei* poliglote, de tipul celor îngrijite de Gui-Michel le Jay, apărută la Paris, în 1645, sau de Brian Walton, la Londra, între 1653

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

şi 1657, alcătuite după modelul instituit de *Biblia Regia*, editată de Arias Montanus şi tipărită de Plantin, la Anvers, în opt volume, între 1569 şi 1573, în limbile ebraică, greacă, latină, aramaică şi siriacă.

Există o mărturie documentară inedită, aparţinând lui Timotei Cipariu, care face o referire expresă la utilizarea de către Micu a ediției greco-latine a lui François Vatable. Mențiunea apare în Actele Conferinței episcopilor Provinciei bisericeşti de Alba Iulia şi Făgăraş, ținută la Blaj, în 1858. La întrebarea Nunțiului Apostolic de Viena, Antonio de Lucca, în legătură cu fidelitatea traducerii *Sfintei Scripturi* în limba română şi după ce codice a fost realizată, canonicul blăjean face un succint excurs privind transpunerea textului biblic: „Prima totius S<acrae> Scripturae versio facta fuit in Valachia super Francofurtensi aliqua editione, cuius annus non allegatur; et ex Graeco textu, edita Bucaresti anno 1688 in folio sed, quia et rarior est lingua paululum a moderna discrepante facta est, in usu fere non est. Alia versio super versione Latina facta fuerat ab Episcopo Petro Paulo Aaron sed, quae edita non fuit. Tertia denique et ultima, quae hic Blasii anno 1795 in folio auctoritate et cum Prolegomenis Episcopi Ioannis Bobb edita fuit, auctorem habet Samuelem Klein Ordinis Divi Basilii Magni et ex Vatabli editione Graeco-latina fluxit“[13].

[13] Arhivele Naționale, Direcția Județeană Cluj, Fond Episcopia Greco-Catolică de Cluj–Gherla, pachet nr. 36, dosar nr. 4701-5054/1858, doc. A, f. 64^{v}. Documentul original se află în Arhivele Vaticanului, Fond Austria, Rapporti delle sessioni, Sess.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Este posibil ca Samuil Micu să fi comparat, într-o anumită fază, mai multe izvoare, parcurgând ediţiile poliglote care fructificau adnotările atribuite cunoscutului ebraist François Vatable (?-1547), respectiv cele apărute la Heidelberg (1586, 1599, 1616), sub îngrijirea lui Corneille-Bonaventure Bertram, text reeditat, la Paris, în 1729-1745. La fel ca ediţiile plantiniene anterioare, acestea se distingeau prin aplicarea unor principii filologice riguroase: dispunerea textului biblic pe patru coloane (ebraică, greacă, *Vulgata* lui Ieronim şi noua traducere din ebraică în latină a lui Sante Pagnini), un aparat critic cu ample note infrapaginale, precum şi redarea titlurilor ebraice ale cărţilor *Vechiului Testament*. Întrucât varianta greacă publicată în cuprinsul acestor ediţii se revendica de la *Poliglota* din Alcalá *(Complutensis),* există, după cum vom vedea, unele concordanţe în traducerea blăjeană, fără a fi însă generalizate. Acest tip de ediţii poliglote, cu glose în latină şi cu explicaţii ale textului ebraic, nu dispuneau, însă, de un aparat critic similar celui din ediţia olandeză a lui Bos, în care

354, vol. XXV, fasc. 4, ann. 1859, Appendix nr. IV, f. 256^{v}-258^{v}. Redăm traducerea pasajului respectiv: „Prima traducere a întregii *Sfinte Scripturi* a fost făcută în Muntenia după o ediție de la Frankfurt, al cărei an nu este menționat, şi după textul grecesc, fiind editată la Bucureşti în anul 1688, in folio, dar, fiindcă este mai rară şi este făcută într-o limbă puțin diferită de cea actuală, aproape că nu este folosită. Altă traducere după versiunea latină a fost făcută de episcopul Petru Pavel Aron, dar aceasta nu a fost editată. În fine, cea de-a treia şi ultima, care a fost editată, aici, la Blaj, în anul 1795, in folio, cu încuviințarea şi cu prolegomenele episcopului Ioan Bob, îl are drept autor pe Samuil Klein din Ordinul Sfântul Vasile cel Mare şi a decurs din ediția greco-latină a lui Vatable“.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

scoliile şi lecţiunile greceşti din principalele versiuni ale *Septuagintei* să aibă aceeaşi extensie.

O notă izolată la Lv 6, 31 indică şi consultarea unui izvor slavon, identificabil în ediţia de la Moscova, din 1663, o retipărire a *Bibliei* de la Ostrog, din 1580-1581. Redăm cuprinsul notei *a*, p. 97: *Toate alte limbi aici încep cap 7, numai cea grecească nu; încă şi ruşii, carii amintrilea urmează după cea grecească, aici pun cap 7.*

Tot pe baza unei singure note (Iona, 4, 5), putem deduce că Micu apelase, pentru confruntarea textului, şi la *Parimiile preste an* ale lui Dosoftei, apărute la Iaşi, în 1683, din care citează însă din memorie: *Şi au zis Domnul către Iona: „Foarte te-ai supărat tu (a)?“;* nota *a*, p. 717: *În Parimie: Şi au zis: „Foarte m-am scârbit Eu până la moarte“;* cf. *Parimii*, f. 53^{r}: *Şi dzisă Domnul Dumnedzău către Iona: „Oare foarte te scârbişi tu pentru tigvă?“ Şi dzisă: „Foarte m-am mâhnit până către moarte“.*

Elocvente pentru spiritul erudit în care S. Micu a editat textul *Bibliei* sunt notele în care se consemnează echivalenţele unor termeni în greacă şi latină. Termenul *cumplit* (Fc 49, 3) este glosat printr-o serie sinonimică extinsă: *Grece.* scliros, *latin.* durus, *adecă vârtos, greu, aspru, cumplit* (p. 49). Semnificativă este şi explicaţia care se conferă, într-o adnotare minuţioasă, cuvântului *desişurile* (Iş 34, 13): *Era la păgâni pădure unde jertvea, apoi juca într-acea pădure, carea greceaşte* alsi, *latineaşte* lucus *să zice* (p. 85).

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Maniera de traducere a lui S. Micu este expusă, în mod programatic, în prologul său *Cătră cetitoriu,* în care el argumentează avantajele şi, mai ales, dezavantajele transpunerii literale, cuvânt cu cuvânt, în funcţie de rigorile fidelităţii maxime impuse prin tradiţie pentru orice echivalare a textului biblic, potrivit principiului hermeneutic *Ordo verborum mysterium est,* enunţat de Ieronim: „Iară, o, iubite, cucearnice cetitoriu, am voit a-ţi aduce aminte că doară şi acum întru unele locuri ţi să va părea întunecat graiul, ci pentru aceaea să nu te sminteşti, nici să te pripeşti a vinovăţi şi a defăima lucrul, că întunecarea aceasta şi dintru aceasta vine, că noi nici pentru mai luminat înţeles nu am vrut de la noi nici măcar un cuvânt cât de mic să băgăm în S. Scriptură, ci ne-au fost voia ca întru toate să rămâie întru curăţeniia sa şi întru tot adevărul său, după cum easte în cea elinească. Aceasta easte pricina întunecării întru unele locuri, că foarte anevoie easte luminat şi cu chiiar înţeles de pre o limbă a tălmăci pre altă limbă, nici un cuvânt adăogând şi ţiind idiotismii limbii ceii dintâiu, că fieştecare limbă are osibiţi ai săi idiotismi“. Conformându-se, în principiu, acestui filon conservator, cărturarul nu va adopta însă, în mod mecanicist, un servilism de ordin lingvistic.

El pledează, cu multă apetenţă filologică, pentru unitatea stilistică a unui asemenea gen de lucrare: „Deci, ca stilul şi aşezarea graiului întru aceaeaşi Biblie să nu fie osibit, puindu-se unele dintru acea tălmăcire [i.e. traducerea lui Petru Pavel Aron], al-

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

tele dintru a altuia, s-au socotit ca toată Bibliia de unul cu aseamenea stil şi aşezare a graiului să se tălmăcească".

Câteva comparaţii între varianta manuscrisă şi textul tipărit sunt relevante pentru atelierul traducătorului. Din examinarea protografului traducerii, păstrat parţial atât într-o primă redactare, cât şi în cea definitivă, surprindem variantele unor lecţiuni, căutările pentru descifrarea sensurilor şi a conotaţiilor unor cuvinte polisemantice în original. Menţionăm câteva dintre modificările survenite în bruionul traducerii *Vechiului Testament* (ms. rom. 70, 71, 64), prin introducerea unor sinonime sau chiar a unor lexeme diferite în versiunea manuscrisă definitivă (ms. rom. 111, 115), transpuse şi în cea tipărită, în care raportările la BB sunt oscilante: *să scoată* este înlocuit cu *să rodească* (Fc 1, 24); cf. BB *să scoaţă; şi-l domniţi pre el – şi-l stăpâniţi pre el* (Fc 1, 28); cf. BB *şi domniţ pre dânsul; cunoştinţii – ştiinţii* (Fc 2, 9); cf. BB *a şti conoştinţa; pântecele – zgăul* (Fc 20, 18); cf. BB *zgăul; ceale din pântece – măruntaiele* (Lv 1, 9); cf. BB *ceale den pântece; pogăci – turte* (Lv 2, 4); cf. BB *turte; azime – nedospite* (Lv 2, 4); cf. BB *nedospite; din început – din pârgă* (Lv 2, 12); cf. BB *de-nceput; praporul – peliţa cea de pre ficat* (Lv 3, 4); cf. BB *seul ce easte preste ficaţi; mai-marele oastei – mai-marele puterii* (3 Rg 1, 19); cf. BB *boiarenul puterii; lucrul – cuvântul* (3 Rg 1, 27); cf. BB *cuvântul; om bun – fiiul vârtutei* (3 Rg 1, 52); cf. BB *fiiu de puteare; groapă – iad* (3 Rg 2, 9); cf. BB *iad; s-au culcat – au murit* (3 Rg 3,

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

19); cf. BB *au murit; au cuptuşit – au zidit* (3 Rg 6, 16); cf. BB *au clădit; coşul carului – sânul carului* (3 Rg 22, 35); cf. BB *sânul carului*.

Se observă, totodată, tendinţa constantă a lui Micu de a se debarasa pe parcurs de cuvintele cu o circulaţie regională sau populară, preferând termenii care aduc în plan semantic un plus de exactitate şi de plasticitate.

Pe lângă calitatea traducerii, *Biblia* de la Blaj ilustrează o manieră superioară de editare, care se distinge prin complexitatea aparatului critic, alcătuit în cea mai mare parte de către S. Micu, având colaborarea acelor „bărbaţi învăţaţi" pe care episcopul Bob i-a numit în comisia de revizie. Spre deosebire de *Biblia* de la Bucureşti, noua ediţie este înzestrată cu mai multe texte complementare cu un bogat conţinut isagogic, între care se înscriu un scurt cuvânt *Către cetitoriu*, semnat de către Micu, urmat de un amplu excurs teologic privind semnificaţia *Sfintei Scripturi*, la care se adaugă introducerile la grupuri de cărţi şi la fiecare carte în parte, precum şi rezumatele de la toate capitolele. Neuzitată în editările clasice ale *Septuagintei*, metoda prolegomenelor şi a gloselor detaliate fusese introdusă pe scară largă în ediţiile critice din *Biblia Sacra* realizate de exegeţii umanişti, începând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Modelul este asimilat şi în cultura română, *Noul Testament* din 1648 şi *Psaltirea* din 1651, ambele apărute la Bălgrad, fiind cele dintâi texte editate după aceste principii filologice, perpetuate şi în *Biblia* din 1795. În privinţa

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

textului intitulat *Cuvânt înainte la S. Scriptură*, facem precizarea că Micu redactase iniţial o variantă mai lărgită[14], revăzută şi modificată tot de către el în cadrul versiunii definitive. Un alt element de critică textuală frecvent folosit în ediţia de la Blaj constă în notele de subsol, redactate de către Micu, pe care le-am menţionat deja în legătură cu izvoarele traducerii, dar care ne pot releva şi alte amănunte privind căutările sale în vederea găsirii unor echivalenţe lexicale cât mai adecvate şi expresive. Urmărind protograful traducerii, constatăm că aceste note sunt redactate numai în varianta finală.

Trimiterile marginale la locurile paralele din *Biblie,* inexistente în ediţia din 1688, completează, în mod riguros, aparatul critic al cărţii. Câteva observaţii se cuvin a fi făcute pe marginea rezumatelor aflate la începutul fiecărui capitol. Redactările lui Micu din prima variantă sunt mult mai concise, preluate apoi şi în versiunea finală, fiind corectate şi extinse, în ultima fază, cu un alt scris, aparţinând, probabil, canonicului prepozit Dimitrie Căian, şi publicate astfel sub forma amplificată. Intervenţiile revizorului sunt apropiate însă, în multe pasaje, de redactările similare din *Biblia* manuscrisă a lui Petru Pavel Aron[15], după cum reiese din următoarea paralelă:

[14] Ms. rom. 497 BAR Cluj.

[15] La BAR Cluj se păstrează protograful traducerii (ms. rom. 18, 21, 22, 23, 25, 30, 68) şi o versiune definitivă incompletă (ms. rom. 19, 20, 28, 29).

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Fc 3:

Cădearea şi pedeapsa oamenilor (ms. rom. 70);

Prin vicleniia şarpelui, strămoşii calcă porunca Domnului. Mesia lumii să făgăduieşte şi, spuindu-se fieştecăruia pedeapsa, din raiu să gonesc (B Aron, ms. rom. 29);

Prin viclenia şearpelui, strămoşii calcă porunca Domnului. Mesiia lumii să făgăduiaşte şi, spuindu-se fieştecăruia pedeapsa, să gonesc din raiu (ms. rom. 111; BBl).

Iş 9:

Ciumă, rane, grindină (ms. rom. 70);

A cincea rană easte boala în dobitoace, a şeasa, bubele, a şeaptea, grindină, tresniturile şi fulgerile; pentru carea să făgăduiaşte Faraon că va slobozi norodul, de va înceta, însă nice aceasta plineaşte; şi iarăş să învărtoşază; iară dintre fiii lui Israil nimene din toate acestea nice un rău pătimeaşte (B Aron, ms. rom. 29);

A cincea pedeapsă, boala în dobitoace, a şeasa, rane, a şeaptea, grindină; la carea să făgăduiaşte Faraon că va slobozi norodul, de va înceta, carea nici aceasta plineaşte. Iară din toate aceastea fiii lui Israil nimic nu au pătimit (ms. rom. 111; BBl).

Lv 1:

Arderea de tot din boi şi din oi şi din capre şi din turtureale şi din porumbi (ms. rom. 71);

Leagea şi modrul cum să să aducă spre jărfire dobitoacele şi paserile (B Aron, ms. rom. 29);

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Leagea şi modru cum să se aducă jertva carea să chema ardere de tot din boi, din oi, din capre, din turtureale şi din porumbi (ms. rom. 111; BBl).

Traducerea lui Petru Pavel Aron nu a fost, de fapt, valorificată propriu-zis de către S. Micu, aşa cum s-a sugerat la un moment dat[16], regăsindu-se, parţial, doar în rezumatele modificate de către ceilalţi colaboratori în urma reviziei *Bibliei*.

Anunţând încă din prolog intenţia sa de a perfecta traducerea anterioară a *Bibliei*, publicată în 1688, S. Micu recunoaşte implicit unul dintre izvoarele ediţiei sale, la care se raportează în permanenţă, fie prin adoptarea soluţiilor comune de echivalare a unor pasaje, fie prin înregistrarea în cadrul notelor a lecţiunilor diferite aparţinând predecesorilor săi. Cu toate că există puncte de convergenţă între cele două texte, versiunea din 1795 reflectă, în multe privinţe, o prelucrare substanţială a traducerii anterioare, pe baza unei noi lecturi a „izvodului elinesc". Vom ilustra raportul dintre cele două versuri printr-o simplă paralelă:

4 Rg 19, 22-28

BB	BBl
22. Pre cine ai defăimat şi pre cine ai blestemat şi asupra cui ai înălţat glas şi ai rădicat întru înălţime ochii tăi? La Sfântul lui Israil!	22. Pre cine ai ocărât şi pre cine ai hulit? Şi asupra cui ai înălţat glas şi ai râdicat spre înălţime ochii tăi? Asupra Sfântului lui Israil.

[16] Ioan Bălan, *Limba cărţilor bisericeşti. Studiu istoric şi liturgic*, Blaj, 1914, p. 168-169.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

23. În mâna solilor tăi ai defăimat pre Domnul şi ai zis: „Întru mulţimea carălor meale eu mă voiu sui întru înălţimea munţilor, partea Livanului! Şi am tăiat mărimea chedrului lui şi ceale alease ale chiparoşilor lui şi am venit la partea săvârşirii lui, dumbrava Carmilului lui. Eu am păzit

24. Şi am băut ape striine şi am pustiit cu urma piciorului mieu toate râurile îngrădirii".

25. Au n-ai auzit că de departe pre dînsa am făcut, de la zile de-nceput am ziditu-o pre ea? Şi am adus pre ea şi să făcu la rădicările nemerniciei războinici, cetăţ tari.

26. Şi ceia ce lăcuiesc întru dânsele slăbiră cu mâna, spământară-se şi să ruşinară, să făcură ca iarba ţarenii şi vearde buruiană, pajişte de case şi călcări denaintea celuia ce stă.

27. Şi şădearea ta, şi întrarea ta, şi ieşirea ta am cunoscut, şi măniia ta. Pentru căci te-ai măniiat asupra Mea.

28. Şi trufa ta s-au suit întru urechile Meale, şi voiu pune undeţile Meale în nările tale şi frâu în buzele tale şi te voiu întoarce în calea carea ai venit întru ea.

23. Prin mâna solilor tăi ai defăimat pre Domnul şi ai zis: „Cu mulţimea carălor meale eu mă voiu sui întru înălţimea munţilor în partea Livanului, şi am tăiat chedrii cei mari şi chiparoşii lui cei aleşi, şi am întrat până la mijlocul dumbrăvii Carmilului.

24. Eu sap şi beau ape străine, şi am pustiit cu urma piciorului mieu toate râurile îngrădite".

25. Au nu ai auzit că aceasta de departe o am făcut, din zilele ceale din început o am zidit şi o am adus pre ea, şi am venit de partea săvârşirii lui, dumbrava Carmilului o am păzit, şi au fost rădicările nemerniciei războinici cetăţi tari.

26. Şi cei ce lăcuiesc într-însele au slăbit cu mâna, spăimântatu-s-au şi s-au ruşinat, şi s-au făcut ca iarba ţarinei şi ca iarba ce creaşte pe coperişul casii, călcare înaintea celui ce stă.

27. Şi şedearea ta, şi întrarea ta şi ieşirea ta am cunoscut, şi măniia ta, că te-ai măniiat asupra Mea.

28. Şi trufiia ta s-au suit în urechile Meale, şi voiu pune bel-ciugul Mieu în nările tale şi zăbale în buzele tale, şi te voiu abate în calea pre carea ai venit.

Fragmentele comparate se caracterizează printr-o serie de elemente lexicale şi frazeologice identice sau foarte apropiate, care, neaparţinând, în general, vocabularului curent, nu pot fi explicate pe baza

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

unor coincidenţe întâmplătoare: *ai înălţat glas; ai rădicat / râdicat întru / spre înălţime ochii; mâna solilor; mulţimea carălor; urma piciorului; cetăţi tari; iarba ţarenii / ţarinii; trufa / trufia ta s-au suit întru / în urechile*. Făcând abstracţie de variantele fonetice şi lexicale din pasajele respective, relaţia de dependenţă relativă a versiunii din 1795 este sesizabilă. În acelaşi timp, însă, elementele divergente, deşi într-un număr mai redus în această porţiune, sunt esenţiale, punând în evidenţă efortul de prelucrare şi de retraducere depus de către Micu: *ai defăimat – ai ocărât; ai blestemat – ai hulit; undeţile – belciugul; frâu – zăbale; te voi întoarce – te voi abate*. O discordanţă lexicală mai pronunţată din versetul 4 Rg 19, 23 (24) se explică prin lecţiunile diferite ale textului grecesc şi ale celui latin: verbului *φυλάσσω*, cu forma de aorist sigmatic *ἐφύλαξα*, prezent în unele versiuni (A, Comp., Ald., Franc.), tradus în BB prin *eu am păzit*, i se opune în *Vulgata* verbul *succīdo, -ĕre*, cu sensul 'a tăia, a reteza (de jos)', transpus de S. Micu într-o formă apropiată: *ego succidi – eu sap*. Echivalenţa respectivă se păstrează în majoritatea ediţiilor româneşti ulterioare[17]: *eu sap* (B 1819, BBz, BŞag, B

[17] În noua versiune românească a *Bibliei*, apărută recent, colaţionată după *Septuaginta* lui A. Rahlfs de Bartolomeu Valeriu Anania, este adoptată, în acest context, varianta din Codex B *ψύχω*, aor. *ἔψυξα*, cu sensul de 'a răci, a (se) răcori': *Şi m-am răcorit bând ape străine*; la o soluţie asemănătoare s-a recurs şi în *Septuaginta*, ediţia Cristian Bădiliţă ş. a., vol. II, Iaşi, Editura Polirom, 2004, p. 598: *M-am răcorit şi am băut ape străine*. Pentru corespondenţele din versiunile greceşti, a se vedea şi Edwin Hatch, Henry A. Redpath, *A Concordance to the Septuagint and the Other Greek Versions of the Old Testament*, vol. II, Michigan, Baker Book House, 1989, p. 1442.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

1914), *am săpat* (B 1936, B 1938); cf şi BJ: *j'ai creusé et j'ai bu des eaux étrangères*.

Intervenţiile cărturarului blăjean sunt şi mai pronunţate în unele porţiuni de text. Un pasaj corupt din *Biblia* de la Bucureşti este emendat de Micu, potrivit *Septuagintei:* BB *După aceaea vine ţie, ca un râu curătoriu, sărăciia* (Pr 6, 11); BBl *Ca apoi îţi va veni ţie, ca un călătoriu rău, sărăciia*; cf. ed. Bos: *κακὸς ὁδοιπόρος ἡ πενία*; cf. şi Vg: *Et veniet tibi quasi viator, egestas*.

O altă lecţiune aberantă, rezultată din transcrierea defectuoasă a unui context cu *scriptio continua*, apare în Iş 40, 13: BB *Şi va fi casile fiilor ungere de preoţie;* pasajul este segmentat corect în BBl: *Şi va fi ca să le fie lor ungere de preoţie;* versetul apare nealterat şi în manuscrisele care au stat la baza ediţiei din 1688: *Şi va fi ca să le fie lor ungere de preuţie* (ms. rom. 45); *Şi va fi ca să fie lor ungere de preoţie* (ms. rom. 4389).

Tot din *Biblia* de la Bucureşti este reprodusă cartea *A lui Iosif Flavie*, un insolit tratat filosofic despre „sângurul-ţiitoriul gând"[18], absent din ediţia lui L. Bos, precum şi din diverse versiuni în latină, greacă şi slavonă ale *Bibliei*. Tradusă de Nicolae Milescu prin intermediul ediţiei de la Frankfurt, din 1597, scrierea apocrifă a lui Pseudo-Iosephus descinde din *Codex Alexandrinus*[19]. Iată cum moti-

[18] Vezi Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Cluj, Editura Dacia, 1979, p. 172-214.

[19] Édouard Montet, *Histoire de la Bible*, Paris, Payot, 1924, p. 97; vezi şi Rahlfs, I, p. 1157; textul este cuprins şi în *Codex Sinaiticus* (א), manuscris uncial din secolul IV, descoperit în 1852, la mănăstirea Sf. Caterina de pe muntele Sinai, de Constantin von Tischendorf, care

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

motivează Samuil Micu, în preambulul acestei cărți, alegerea sa: „Cartea aceasta, carea să zice *A lui Iosip,* pentru că de Iosip Flavie ar fi scrisă, nici S. S. Părinți nu o cunosc dumnezeiască, nici în toate bibliile greceşti să află, nici în canonul cărților jidoveşti, nici în bibliile latineşti nu easte, pentru aceaea nici întru această biblie nu am voit de nou a o tălmăci, ci precum să află în bibliia cea veachie românească o am lăsat şi numai pentru aceaea o am pus aici, că s-au aflat în cea veachie românească, amintrilea loc întră cărțile Sfintei Scripturi nu poate să aibă".

Transpunerea onomasticii biblice reflectă, în multe privințe, opțiunea lui Micu pentru variantele din *Codex Vaticanus* şi, implicit, din ediția lui L. Bos, al cărei aparat critic prezintă un tablou cvasicomplet al corespondențelor din celelalte versiuni ale *Bibliei*. Câteva exemple:

Ilaal (Nm 13, 7); cf. Bos *Ἰλαὰλ;* Alex., C. *Ἰλάλ;* Ald. *Ἰγάδ;* BB *Igad;*

Defrona (Nm 34, 9); cf. Bos *Δεφρωνὰ;* O. *Ἐφρωνὰ;* Alex., C. *Ζεφρωνὰ;* BB *Zefrona;*

Arava (Ios 11, 2); cf. Bos *Ἄραβα;* Alex., Ald. *Ῥαβάθ;* BB *Ravath;*

Tafod (Ios 12, 16); cf. Bos *Ταφοὺτ*[20]*;* C. *Ταπφοῦ;* Alex. *Θαρφού;* Ald., Franc. *Απφοῦ;* BB *Apfu*.

Preferând formele numelor proprii potrivit lecțiunilor lui L. Bos, cărturarul ardelean se distanțează,

---

l-a repus în circuitul ştiințific în 1862.

[20] Formă emendată în ediția Rahlfs prin *Ταφουχ;* cf. şi *Αταφουτ* în codicele B.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

după cum se observă din aceste exemple, de *Biblia* de la Bucureşti, fidelă variantelor din *Biblia Aldina* şi, respectiv, din ediţia *Septuagintei* din 1597.

S. Micu înclină, uneori, pentru variantele antroponimelor şi toponimelor stabilite în *Biblia Complutensis*, pe care le preia, probabil, tot din notele ediţiei de bază din 1709, fără să excludem utilizarea, în subsidiar, a unei ediţii derivate din cea de la Complutum[21]. Exemplificăm prin câteva situaţii:

Daar (Ios 10, 3); cf. C. *Δαάρ;* Bos *Δαβὶν;* Alex. *Δαβείρ;* Ald. *Δαβρεί;* BB *Davri;*

Iesan (Ios 13, 18); cf. C. *Ἰεσσὰν;* Bos *Βασὰν;* Ald., O. *Ἰασσὸ;* BB *Iasa;*

Samarim (Ios 18, 22); cf. C. *Σαμαρὶμ;* Bos *Σαρὰ;* O. *Σαμεὶρ;* Alex., Ald. *Σεμρὶμ;* BB *Semrim*.

Soluţiile de traducere şi de stabilire a textului, adoptate după *Biblia Complutensis* a cardinalului Francisco Ximenes de Cisneros, sunt vizibile şi în alte porţiuni, printre care se înscriu pasajele suplimentare din cartea *Înţelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah,* unde, în unele exemplare, capitolul 26 are 34 de versete în loc de 25. Versetele 22-30, din versiunea extinsă, apar în varianta definitivă a protografului lui Micu, tipărite iniţial, epurate însă ulterior dintr-o parte a tirajului nedifuzat.

[21] Avem în vedere, de pildă, *Sacra Biblia hebraice, graece et latine,* Heidelberg, Ex officina Commeliniana, 1616, menţionată anterior. Nu întâmplător, această ediţie poliglotă, alături de *Septuaginta* lui Lambert Bos, din 1709, pe care am presupus-o ca sursă principală a *Bibliei* lui Samuil Micu, se află în fondurile provenite din vechea bibliotecă a Blajului (BAR Cluj).

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Redăm cele nouă versete suplimentare, pe care le-am identificat numai în unele exemplare ale *Bibliei* lui Samuil Micu[22], pasajele respective lipsind din ediţiile româneşti dinainte şi de după 1795[23]:

Sir 26, 22-30

22. *Când vei afla ţarina roditoare, samănă sămânţele tale, nădăjduind întru neamul tău cel bun.*

23. *Şi aşea, pruncii tăi, carii vor trăi având luminarea neamului bun, să vor mări.*

24. *Muiarea curvă aseamenea scroafei să va socoti; iară cea măritată, carea umblă după curvie, turnul morţii să va judeca a fi celor ce să apropie de ea.*

25. *Muiarea cea fără de frica lui Dumnezeu parte să va da celui fără de leage; iară cea cu frica lui Dumnezeu să dă celui ce să teame de Domnul.*

26. *Muiarea cea de necinste nu va băga samă de ocară; iară fata cea de cinste şi de bărbat să va sfii.*

27. *Muiarea cea făr' de ruşine ca o cătea să va socoti; iară ceaea ce are ruşine să va teame de Domnul.*

28. *Muiarea carea cinsteaşte tuturor să va părea înţăleaptă; iară carea nu-l cinsteaşte trufaşă, fără de frica lui Dumnezeu, la toţi să va cunoaşte.*

29. *Muiarea strigătoare şi limbută ca gonirea vrăjmaşilor să va socoti.*

30. *Şi sufletul fieştecărui om, carele cu de aceste obiceaiuri s-au obicinuit, întră gâlcevi de războiu îşi va petreace viiaţa.*

---

[22] Exemplarul primat de la BCU Cluj (BRV 595) cuprinde atât varianta iniţială, extinsă, cât şi cea „cenzurată", având retipărite paginile 811/812, legate însă greşit la sfârşitul *Vechiului Testament*.

[23] În ediţia sa, Bartolomeu Valeriu Anania reintroduce versetele controversate într-o echivalare proprie.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Întregul pasaj adiţional, marcat cu sigla ediţiei de la Complutum, este redat, în orginal, în subsolul ediţiei lui Bos, realizate, în general, în conformitate cu *Codex Vaticanus,* dar care nu a eludat în aparatul critic fragmentul respectiv[24].

Pe lângă aceste izvoare, S. Micu nu a ignorat nici tradiţia literară locală, reproducând psalmii lui David, cu o mare fidelitate, din *Psaltirea* apărută la Blaj, în 1764 (reeditată în 1773, 1780 şi 1786), care preia, cu mici modificări, textul ediţiilor munteneşti similare[25].

Redăm, comparativ, primele zece versete din psalmul 18:

BB	*Psaltire*, Râmnic, 1746
1. Ceriurile povestesc mărirea lui Dumnezeu, şi facerea mânilor Lui povesteaşte întărirea.	1.Ceriurile povestesc mărirea lui Dumnezeu, şi facerea mâinilor Lui o vesteaşte tăriia.
2. Zioa zilei va izbâcni cuvânt şi noaptea nopţii povesteaşte minte.	2. Zioa zilei spune cuvânt şi noaptea nopţii vesteaşte ştiinţă.
3. Nu-s graiuri, nici cuvinte, cărora nu să aud glasurile lor.	3. Nu sânt graiuri, nici cuvinte, ale cărora să nu să auză glasurile lor.
4. La tot pământul ieşi răspunsul lor, şi la marginile lumii cuvintele lor.	4. În tot pământul au ieşit veastea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor.
5. În soare au pus lăcaşul Lui; şi El, ca un ginere ieşind den cămara lui.	5. În soare au pus lăcaşul Său; şi El, ca un ginere ce iase din cămara sa.

[24] A se vedea şi ediţia lui A. Rahlfs, în care versetele suplimentare, care corespund versiunii din codicele ℵ, numerotate între 19 şi 27, sunt redate numai în aparatul critic.

[25] Vezi şi Alexandra Roman, *Psaltirile româneşti din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. Probleme de filiaţie,* în „Limba română", XXIII, 1974, nr. 3, p. 234.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

6. Bucura-se-va ca un uriiaş să alearge cale; den marginea ceriului ieşirea lui.

7. Şi istovul lui până în marginea ceriului; şi nu easte cel ce să ascunde de căldura Lui.

8. Leagea Domnului fără prihană e, întorcând suflete; mărturiia Domnului credincioasă e, înțelepțind pruncii.

9. Direptățile Domnului direapte-s, veselind inema; porunca Domnului lucie easte, luminând ochii.

10. Frica Domnului curată e, rămâind în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate-s, îndireptate deodată.

6. Bucura-să-va ca un uriiaş să alearge cale; din marginea ceriului ieşirea lui.

7. Şi întimpinarea lui până la marginea ceriului; şi nu easte cine să se ascunză de căldura Lui.

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii.

9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inima; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii.

10. Frica Domnului curată, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună.

Psaltire, Blaj, 1764

1. Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu, şi facerea mâinilor Lui o vesteaşte tăriia.

2. Zioa zilii spune cuvânt şi noaptea nopții vesteaşte ştiință.

3. Nu sânt graiuri, nici cuvinte, ale cărora să nu să auză glasurile lor.

4. În tot pământul au ieşit veastea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor.

5. În soare au pus lăcaşul Său; şi El, ca un mire ce iase din cămara sa.

6. Bucura-să-va ca un uriiaş să alearge cale; din marginea ceriului ieşirea lui.

7. Şi întimpinarea lui până la marginea ceriului; şi nu easte cine să se ascunză de căldura Lui.

BBl

1. Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu, şi facerea mâinilor Lui o vesteaşte tăriia.

2. Zioa zilii spune cuvânt şi noaptea nopții vesteaşte ştiință.

3. Nu sânt graiuri, nici cuvinte, ale cărora să nu să auză glasurile lor.

4. În tot pământul au ieşit veastea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor.

5. În soare au pus lăcaşul Său; şi El, ca un mire ce iasă din cămara sa.

6. Bucura-să-va ca un uriiaş să alearge cale; din marginea ceriului ieşirea lui.

7. Şi întimpinarea lui până la marginea ceriului; şi nu easte cine să se ascunză de căldura Lui.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii.

9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inima; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii.

10. Frica Domnului curată, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună.

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii.

9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inima; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii.

10. Frica Domnului curată, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună.

Încorporând, fără rezerve, în corpul *Bibliei* textul *Psaltirii* apărute la Blaj, în anii anteriori, Samuil Micu acceptă, implicit, normele literare muntene, care pătrunseseră, deja, în jurul anului 1750, în tipăriturile ardeleneşti, la fel ca în cele moldoveneşti, determinând anularea diferențelor de ordin dialectal[26].

O altă legătură de filiație pe care am stabilit-o are în vedere ultima carte a *Vechiului Testament*, absentă atât din *Septuaginta* de la Franeker, cât şi din *Biblia* de la Bucureşti, dar inclusă în *Biblia* de la Blaj: *Rugăciunea lui Manasi, împăratului Iudei, când era rob în Vavilon*. Textul descinde din *Codex Alexandrinus*[27] – acest uncial din secolul V fiind singurul care îl conține – şi face parte dintre cărțile

[26] Vezi Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, p. 406-415.

[27] Versiunea greacă integrală a codicelui A a fost editată, mai întâi, de J. E. Grabe, la Oxford, în 1707–1720, reprodusă apoi la Zürich, în 1730–1732, şi la Leipzig, în 1750–1751. Textul grec al rugăciunii cu titlul *Προσευχὴ Μανασσῆ Βασιλέως τῶν Ἰουδαίων* este publicat şi în apendicele *Septuagintei* editate de Christianus Reineccius, la Leipzig, în 1730 (ed. a II-a, 1757).

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

necanonice (deuterocanonice, apocrife sau *anaginoscomena*), considerate „bune de citit", respectiv cele care se găsesc în *Septuaginta* în plus față de canonul iudeilor, recomandate însă pentru lectura catehumenilor. Potrivit unor exegeți veterotestamentari, această carte didactică este, de fapt, un supliment la un text canonic *(Cartea a doua Paralipomena / 2 Cronici),* având însă în multe ediții ale *Sf. Scripturi* un statut de sine stătător[28]. Textul a fost repus în circulație în ediția revizuită a *Vulgatei*, apărută la Roma, în 1592, așa-numita *Biblie* a Papei Clement al VIII-lea *(Sixtina-Clementina),* devenită, în urma corecturilor efectuate în cuprinsul edițiilor din 1593 și 1598, *textus receptus* al bisericii catolice. Prototipul rugăciunii în limba latină se află în apendicele edițiilor revăzute ale *Vulgatei,* alături de cărțile 3 și 4 din *Ezdra*. În *Cuvânt înainte la cărțile care să zic Apocrifa*, S. Micu își motivează includerea cărților deuterocanonice în *Biblie*, pe care „le pune și le cinsteaște și Besearica Apusului, carea și săborniceaște au hotărât că aceaste cărți sânt de Dumnezeu însuflate și parte a Sfintei Scripturi". El

[28] Vezi, în acest sens, T. Cipariu, *Scientia S. Scripture,* Blaj, 1854, p. 10; Ilarion Puşcariu, *Isagogia, adecă Introducere în cunoștința cărților Sântei Scripturi,* Sibiu, 1878, p. 73; Constantin Chiricescu, *Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Vechi,* Bucureşti, 1903, p. 114; Mircea Chialda, *Cărțile anaginoscomena ale Vechiului Testament în Biserica Ortodoxă,* în „Ortodoxia", XIV, 1962, nr. 4, p. 498; Mircea Basarab, *Cărțile anaginoscomena – bune de citit – în bibliile românești,* în „Studii teologice", XXIV, 1972, nr. 1-2, p. 59-69; idem, *Atitudinea teologilor români față de cărțile anaginoscomena – bune de citit – ale Vechiului Testament,* în „Mitropolia Ardealului", XXIV, 1979, nr. 7-9, p. 617.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

se prevalează, astfel, de clarificările doctrinare ale Conciliului de la Trento (1545-1563), care adoptase, prin decretul din 8 aprilie 1546, versiunea *Vulgatei* ca singura autentică, acordând majorităţii cărţilor aşa-zis apocrife un statut egal cu al celor protocanonice.

Acţiunea de traducere şi de editare exhaustivă a textelor biblice, extinsă şi asupra celor zece cărţi *anaginoscomena*, precum şi a adaosurilor la cele cinci cărţi canonice, era în consonanţă, aşadar, atât cu tradiţia bisericii catolice, cât şi a celei ortodoxe. Cu toate că Nicolae Milescu, ca şi cei care au revizuit textul *Bibliei* de la Bucureşti, împărtăşeau aceeaşi concepţie privind fructificarea integrală a cărţilor „ascunse", mai mult chiar, acordând credit şi unor apocrife propriu-zise (pseudo-biblice), *Rugăciunea regelui Manase* nu şi-a găsit locul în cuprinsul ediţiei din 1688.

S. Micu introduce, într-adevăr, pentru prima oară, această rugăciune în structura unei *Biblii* care a văzut la noi lumina tiparului, fără a avea însă prioritatea absolută. Cu câteva decenii înainte, în 1760, episcopul Petru Pavel Aron realiza, tot la Blaj, o primă traducere a *Vulgatei,* rămasă în manuscris, în care se regăseşte şi *Rugăciunea lui Manase*[29]. Un paralelism între textul latin şi traducerea românească poate fi elocvent:

[29] BAR Cluj, ms. rom. 18, f. 317^{v}-319^{r}; ms. rom. 20, f. 234-235^{r}.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Vg

Oratio Manassae, regis Iuda, cum captus teneretur in Babylone

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, et Isaac, et Iacob, et seminis eorum iusti, qui fecisti caelum et terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo praecepti tui, qui conclusisti abyssum, et signasti eam terribili et laudabili nomine tuo; quem omnia pavent, et tremunt a vultu virtutis tuae, quia importabilis est magnificentia gloriae tuae, et insustentabilis ira comminationes tuae super peccatores; immensa vero et investigabilis misericordia promissionis tuae, quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, et multum misericors et poenitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuae, promisisti poenitentiam et remissionem iis, qui pec-caverunt tibi, et multitudine miserationum tuarum decrevisti poenitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur, Domine Deus iustorum, non posuisti poenitentiam iustis, Abraham, et Isaac, et Iacob, iis qui tibi non peccaverunt; sed posuisti poenitentiam propter me peccatorem; quoniam peccavi super numerum arenae maris; multiplicatae sunt iniquitates meae Domine, multiplicatae sunt iniquitates meae, et

B. Aron (ms. rom. 20)

Rugăciunea lui Manasie, împăratului Iudei, când rob să ținea în Vavilon

Doamne Atotputearnice, Dumnezeul părinților noştri, a lui Avraam, şi a lui Isaac, şi a lui Iacov, şi a sămințiii lor cei dreapte, Care ai făcut ceriul şi pământul, cu toată podoaba lor, Cel ce ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Cel ce ai închis adâncul şi l-ai pecetluit cu înfricoşat şi lăudat numele Tău, de Carele toate să spăimintează şi să cutremură de cătră fața puterii Tale, că nesuferită e mărimea slavii Tale şi nerăbdată mâniia pornirii Tale asupra păcătoşilor. Iară nemăsurată şi necercetată e mila făgăduinții Tale. Că Tu eşti Domnul cel Preaînalt, bun, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv, şi-Ț pare rău de răotățile oamenilor. Tu, Doamne, după mulțimea bunătății Tale, ai făgăduit pocăință şi iertare celor ce au păcătuit Ție şi după mulțimea milelor Tale ai rânduit pocăință păcătoşilor spre mântuire. Tu, dară, Doamne, Dumnezeul celor drepți, n-ai pus pocăință drepților, lui Avraam, şi Isaac, şi Iacov, celor ce n-au greşit Ție, ci ai pus pocăință pentru mine, păcătosul, că am păcătuit preste numărul năsipului mării. Înmulțitu-s-au strâmbătățile meale, Doamne, înmulțitu-s-au strâmbătățile meale şi nu sânt vreadnic a privi şi a

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

non sum dignus intueri et aspicere altitudinem caeli, prae multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, et non est respiratio mihi, quia excitavi iracundiam tuam, et malum coram te feci; non feci voluntatem tuam, et mandata tua non custodivi; statui abominationes, et multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccavi Domine, peccavi, et iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, et ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in aeternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terrae loca; quia tu es Deus, Deus, inquam, poenitentium; et in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, et laudabo te semper omnibus diebus vitae meae; quoniam te laudat omnis virtus caelorum, et tibi est gloria in saecula saeculorum. Amen.

vedea înălțimea ceriului, pentru mulțimea strâmbătăților meale. Împilat sânt cu multă legătură de fier, cât nu pociu rădica capul mieu şi nu-mi easte răsuflare că am întărâtat mâniia Ta şi rău înaintea Ta am făcut, n-am făcut voia Ta şi poruncile Tale nu le-am păzit, făcut-am urâciuni şi am înmulțit sminteale. Şi acum plec genunchiul inimii meale, cerând de la Tine bunătate. Greşit-am, Doamne, greşit-am, şi strâmbătățile meale le cunosc. Pentru aceaea, rugându-mă cer de la Tine: Iartă-mă, Doamne, iartă-mă şi să nu mă pierzi împreună cu strâmbătățile meale, nici în veac mâniindu-Te, să ții realele mie, nici să mă osândeşti spre locurile ceale de supt pământ. Că Tu eşti Dumnezeul, Dumnezeul, am zis celor ce să pocăiesc. Şi spre mine vei arăta toată bunătatea Ta, că, nevreadnic fiind, mă vei mântui după mare mila Ta. Şi te voiu lăuda pururea în toate zilele vieții meale, că pre Tine Te laudă toată putearea ceriurilor şi a Ta easte mărirea în veacii veacilor. Amin!

Traducerea lui P. P. Aron denotă o mare fidelitate față de modelul latin, fiind aproape literală în unele pasaje: *conclusisti – ai închis, benignus – bun, decrevisti – ai rânduit, Deus iustorum – Dumnezeul celor drepți, iniquitatis – strâmbătățile, remite mihi – iartă-mă, virtus caelorum – putearea ceriurilor*.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Comparativ, seriile de echivalenţe pe care le propune S. Micu se distanţează, în numeroase locuri, după cum vom vedea, de cele ale predecesorului său. La fel ca în cazul psalmilor, Micu nu a optat pentru o nouă traducere după *Vulgata* sau după o ediţie derivată din A, ci a ales varianta vehiculată deja în tradiţia locală. Rugăciunea face parte, potrivit tipicului celor şapte laude, din *Pavecerniţa mare*, o primă versiune românească fiind publicată în *Ceasloveţul* de la Bălgrad din 1686, text care nu a fost însă urmat de cărturarul blăjean. Începând cu *Ceaslovul* apărut la Târgovişte, în 1715, în traducerea lui Antim Ivireanul, se impune o nouă versine a *Rugăciunii lui Manasi, împăratului jidovesc*, reprodusă cu exactitate în ediţiile *Ceaslovului* de la Rădăuţi, din 1745, în care persistă fonetismul moldovenesc, de la Bucureşti, din 1748, şi de la Iaşi, din 1750, cu numeroase alte reeditări. În ediţia publicată la Râmnic, în 1724, sub îngrijirea episcopului Damaschin, traducerea lui Antim Ivireanul este fructificată cvasiintegral, textul având o singură deosebire notabilă, care constă în înlocuirea primei sintagme a versetului *mai presus decât numărul năsipului mării*, din *Ceaslovul* din 1715, cu forma adverbială *mai mult*. Această soluţie textuală se menţine în toate ediţiile tipărite ulterior la Râmnic, fiind transpusă întocmai şi în ceasloavele apărute la Blaj, începând cu cel din 1751. Pe filiera Târgovişte–Râmnic–Blaj, textul rugăciunii pătrunde, într-o configuraţie foarte apropiată, în *Biblia* din 1795, după cum rezultă din următorul paralelism:

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Ceaslov, Râmnic, 1724	*Ceaslov*, Blaj, 1786	BBl
Rugăciunea lui Manasi, împăratului jidovesc	*Rugăciunea lui Manasi, împăratului jidovesc*	*Rugăciunea lui Manasi, împăratului Iudei, când era rob în Vavilon*
Doamne Atotputearnice, Dumnezeul părinţilor noştri, al lui Avraam, şi al lui Isaac, şi al lui Iacov, şi al seminţiei lor ceii dreapte, Carele ai făcut ceriul şi pământul, cu toată podoaba lor, Cela ce ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Cela ce ai încuiat adâncul şi l-ai pecetluit pre el cu înfricoşat şi slăvit numele Tău, de Carele toate să tem şi să cutremură de faţa puterii Tale, că nesuferită e mare cuviinţa măririi Tale şi nerăbdată mâniia îngrozirii Tale ceii asupra păcătoşilor. Şi nemăsurată şi neurmată e mila făgăduinţii Tale. Că Tu eşti Domnul cel Înalt, milosârd, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv, şi-Ţ pare rău de răotăţile oamenilor. Tu, Doamne, după mulţimea bunătăţii Tale, ai făgăduit po-	Doamne Atotuteamice, Dumnezeul părinţilor noştri, al lui Avraam, şi al lui Isaac, şi al lui Iacov, şi al seminţiei lor ceii dreapte, Carele ai făcut ceriul şi pământul, cu toată podoaba lor, Cela ce ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Cela ce ai încuiat adâncul şi l-ai pecetluit pre el cu înfricoşat şi slăvit numele Tău, de Carele toate să tem şi să cutremură de faţa puterii Tale, că nesuferită e mare cuviinţa măririi Tale şi nerăbdată mâniia îngrozirii Tale ceii asupra păcătoşilor. Şi nemăsurată şi neurmată e mila făgăduinţii Tale. Că Tu eşti Domnul cel Înalt, milosârd, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv, şi-Ţi pare rău de răutăţile oamenilor. Tu, Doamne, după mulţimea bunătăţii Tale, ai	Doamne Atotputearnice, Dumnezeul părinţilor noştri, al lui Avraam, şi al lui Isaac, şi al lui Iacov, şi al seminţiei lor ceii dreapte, Carele ai făcut ceriul şi pământul, cu toată podoaba lor, Cel ce ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Cel ce ai încuiat adâncul şi l-ai pecetluit pre el cu înfricoşat şi slăvit numele Tău, de Carele toate să tem şi să cutremură de faţa puterii Tale, că nesuferită e mare cuviinţa măririi Tale şi nerăbdată mâniia îngrozirii Tale ceii asupra păcătoşilor. Şi nemăsurată şi neurmată e mila făgăduinţii Tale. Că Tu eşti Domnul cel Înalt, milosârd, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv, şi-Ţi pare rău de răutăţile oamenilor. Tu, Doamne, după mulţimea bunătăţii Tale, ai făgăduit pocăinţă

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

căinţă şi iertare celor ce greşesc Ţie şi cu mulţimea îndurărilor Tale ai hotărât pocăinţă păcătoşilor spre mântuire. Tu, dară, Doamne, Dumnezeul puterilor, n-ai pus pocăinţă dreptţilor, lui Avraam, şi lui Isaac, şi lui Iacov, celor ce n-au greşit Ţie, ci ai pus pocăinţă asupra mea, păcătosului, pentru că am greşit mai mult decât numărul năsipului mării. Înmulţitu-s-au fărdelegile meale, Doamne, înmulţitu-s-au fărdelegile meale şi nu sânt vreadnic să privescu şi să văzu nălţimea ceriului, pentru mulţimea nedreptăţilor meale. Împilat sânt de multă legătură de fier, cât nu-m pociu râdica capul mieu şi nu easte slăbire pentru că am întărâtat mâniia Ta şi rău înaintea Ta am făcut, nefăcând voia Ta şi nepăzind poruncile Tale. Şi acum plec genunchile inimii, trebuindu-m bunătate de la Tine. Greşit-am, Doamne, greşit-am, şi fărdefăgăduit pocăinţă şi iertare celor ce greşesc Ţie şi cu mulţimea îndurărilor Tale ai hotărât pocăinţă păcătoşilor spre mântuire. Tu, dară, Doamne, Dumnezeul puterilor, n-ai pus pocăinţă dreptţilor, lui Avraam, şi lui Isaac, şi lui Iacov, celor ce n-au greşit Ţie, ci ai pus pocăinţă asupra mea, păcătosului, pentru că am greşit mai mult decât numărul năsipului mării. Înmulţitu-s-au fărădelegile meale, Doamne, înmulţitu-s-au fărădelegile meale şi nu sânt vreadnic să privesc şi să văz nălţimea ceriului, pentru mulţimea nedreptăţilor meale. Împilat sânt de multă legătură de fier, cât nu-mi pociu rădica capul mieu şi nu easte slăbire pentru că am întărâtat mâniia Ta şi rău înaintea Ta am făcut, nefăcând voia Ta şi nepăzind poruncile Tale. Şi acum plec genunchele inimii, trebuindu-mi bunătate de la Tine. Greşit-am, Doamne, greşit-am, şi fărădelegi iertare celor ce greşesc Ţie şi cu mulţimea îndurărilor Tale ai hotărât pocăinţă păcătoşilor spre mântuire. Tu, dară, Doamne, Dumnezeul puterilor, n-ai pus pocăinţă dreptţilor, lui Avraam, şi lui Isaac, şi lui Iacov, celor ce n-au greşit Ţie, ci ai pus pocăinţă asupra mea, păcătosului, pentru că am greşit mai mult decât numărul năsipului mării. Înmulţitu-s-au fărădelegile meale, Doamne, înmulţitu-s-au fărădelegile meale şi nu sânt vreadnic să privesc şi să văz nălţimea ceriului, pentru mulţimea nedreptăţilor meale. Împilat sânt de multă legătură de fier, cât nu-mi pociu rădica capul mieu şi nu easte slăbire pentru că am întărâtat mâniia Ta şi rău înaintea Ta am făcut, nefăcând voia Ta şi nepăzind poruncile Tale. Şi acum plec genunchele inimii, trebuindu-mi bunătate de la Tine. Greşit-am, Doamne, grăşit-am, şi fărădelegile

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

legile meale eu le ştiu. Ci mă cuceresc rugându-mă: Slăbeaşte-m, Doamne, slăbeaşte-m şi nu mă piiarde pre mine cu fărdelegile meale, nici în veac ţiind mânie, să nu Te uiţ la răotăţile meale, nici să mă osândeşti întru ceale mai de jos ale pământului. Pentru că Tu eşti, Dumnezeule, Dumnezeul celor ce să pocăiesc. Şi întru mine să arăţ toată bunătatea Ta, că, nevreadnic fiind, să mă mântuieşti, după multă mila Ta. Şi te voiu lăuda totdeauna în zilele vieţii meale, că pre Tine Te laudă toată putearea îngerilor şi a Ta easte mărirea în veacii veacilor. Amin!
(p. 289-293)

gile meale eu le ştiu. Ci mă cuceresc rugându-mă: Slăbeaşte-mi, Doamne, slăbeaşte-mi şi nu mă piiarde pre mine cu fărădelegile meale, nici în veac ţiind mânie, să nu Te uiţi la răotăţile meale, nici să mă osândeşti întru ceale mai de jos ale pământului. Pentru că Tu eşti, Dumnezeule, Dumnezeul celor ce să pocăiesc. Şi întru mine să arăţi toată bunătatea Ta, că, nevrednic fiind, să mă mântuieşti, după multă mila Ta. Şi te voiu lăuda totdeauna în zilele vieţii meale, că pre Tine Te laudă toată putearea îngerilor şi a Ta easte mărirea în veacii veacilor. Amin!
(p. 291-295)

meale eu le ştiu. Ci mă cuceresc rugându-mă: Slăbeaşte-mi, Doamne, slăbeaşte-mi şi nu mă piiarde pre mine cu fărădelegile meale, nici în veac ţiind mănie, să nu Te uiţi la răutăţile meale, nici să mă osândeşti întru ceale mai de jos ale pământului. Pentru că Tu eşti, Dumnezeule, Dumnezeul celor ce să pocăiesc. Şi întru mine să arăţi toată bunătatea Ta, că, nevreadnic fiind, să mă mântuieşti, după multă mila Ta. Şi te voiu lăuda totdeauna în zilele vieţii meale, că pre Tine Te laudă toată putearea îngerilor şi a Ta easte mărirea în veacii veacilor. Amin!
(p. 893-894)

Pe lângă particularităţile de traducere pe care le prezintă această variantă faţă de aceea a lui P. P. Aron, constatăm şi omisiunea generalizată a unui segment de text: cf. *statui abominationes et multiplicavi offensiones* (Vg) – *făcut-am urâciuni şi am înmulţit sminteale* (B Aron). Textul este lacunar şi în *Ceasloveţul* din 1686, precum şi în versiunea slavonă a rugăciunii din *Ceaslovul* tipărit la Bucureşti, în 1731. În unele dintre reeditările *Bibliei* de

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

la Blaj se perpetuează această lacună (BBz, B 1914), fiind însă completată în altele: *am adaos pângărăciunile şi am înmulțit smintelile* (B 1819, BŞag); cf. *ci am pus urâciuni şi am înmulțit smintele* (B 1936).

Deşi Samuil Micu mărturisea, la începutul cărții, că *Vechiul Testament* i-a prilejuit o tălmăcire mai asiduă, textul *Noului Testament* ne dezvăluie aceeaşi acribie a traducătorului, care dispunea, în această secțiune, de mai multe modele consacrate deja în biserica românească. *Biblia Sacra,* cu versiunile paralele din greacă şi din *Vulgata,* sau cu traducerile şi prelucrările succesive în latină realizate de Erasmus de Rotterdam[30], Robert Estienne şi Théodore de Bèze, precum şi cu traducerea din siriacă a lui Immanuel Tremellius, îi ofereau, pe de altă parte, un etalon pentru controlul traducerilor mai vechi, dintre care a cunoscut, desigur, *Tetraevanghelul* lui Coresi, din 1561, şi *Noul Testament* de la Bălgrad, din 1648. Să urmărim comparativ câteva scurte fragmente ilustrative din aceste posibile surse pentru ediția lui Micu, într-un tablou sinoptic în care am mai inserat, pe lângă *Biblia* de la Bucureşti, şi *Biblia* manuscrisă a lui Petru Pavel Aron[31]:

[30] Un exemplar acefal din *Novum Testamentum,* cu versiunea în greacă şi latină a lui Erasmus, pe care l-am identificat în BAR Cluj (cota B 1630), poartă la începutul *Epistolei întâi către corinteni* autograful cărturarului blăjean, sub forma *M. Samuil*.

[31] BAR Cluj, ms. rom. 22, care conservă cele patru Evanghelii.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Mt 8, 1-3

CT

1. Şi destinse El den codru, pre urmă-i mergea gloate multe.

2. Şi, iată, stricat vine şi închină-se Lui, grăi: „Doamne, să veri, poţi să mă curăteşti“.

3. Şi tinse mâna Iisus, pipăi El, grăi: „Voiu, curăţeaşte-te“. Şi aciia se curăţi lui stricăciunea.

NT

1. Iară pogorindu-Să El den munte, mearseră după El mulţime multă.

2. Şi, iaca, un bubos, venind, să închina Lui, zicând: „Doamne, de vei vrea, poţi-mă curăţi“.

3. Şi, tinzând Iisus mâna, atinse pre el, zicând: „Voia Mi-e, curăţeaşte-te“. Şi numaidecât i să curăţi lui gubăviia.

BB

1. Şi, pogorându-Se El den munte, mearseră după El gloate multe.

2. Şi, iată, bubos, viind, să închină Lui, zicând: „Doamne, de vei vrea, poţi-mă curăţi“.

3. Şi, tinzând mâna, atinse pre el Iisus, zicând: „Voia Mi-e, curăţeaşte-te“. Şi numaidecât i să curăţi lui stricăciunea.

B Aron

1. Iară deacă S-au pogorât din munte, au mers după El gloate multe.

2. Şi, iată, un bubos, venind, să închina Lui, zicând: „Doamne, de vreai, mă poţi curăţi“.

3. Şi întinzându Iisus mâna, l-au atins, zicând: „Vreau, curăţeaşte-te“. Şi îndată s-au curăţit lepra lui.

BBl

1. Iară pogorându-Să El din munte, au mers după El noroade multe.

2. Şi, iată, un lepros [glosat: bubos], venind, să închina Lui, zicând: „Doamne, de vreai, poţi să mă curăţeşti“.

3. Şi, tinzând mâna, S-au atins de el Iisus, zicând: „Voiu, curăţeaşte-te“. Şi îndată s-au curăţit lepra lui.

B 1914

1. Şi pogorându-Se El din munte, au mers după Dânsul noroade multe.

2. Şi, iată, un lepros venind, se închina Lui, zicând: „Doamne, de vei vrea, poţi să mă curăţeşti“.

3. Şi, tinzând Iisus mâna, S-au atins de dânsul, zicând: „Voiesc, curăţeşte-te!“. Şi îndată s-a curăţit lepra lui.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Mc 12, 38-42

CT

38. Zise Domnul: „Păziți-vă de cărtulari. Veni-vor îmbrăcați şi sărutate la târgure,

39. Şi nainte a şedea la gloate şi întâiu a şedea la cină,

40. Mânâncă casele văduolor şi vă se pare că de departe se roagă; aceia lua-vor mai mare osândă“.

41. Şi şezu Iisus naintea vistiiariului răcliței, căuta cum nărodul aruncă bani în vistiiari în răcliță şi mulți bogați arunca mult.

42. Şi vine o văduo săracă, aruncă doi fileari, ce easte condrat.

NT

38. Iară El zicea lor întru învățătura Lui: „Socotiți-vă de cărtularii carii le place a îmbla în veşminte lungi şi închinăciune în târguri,

39. Şi şăderile întâiu la săboară şi a şădea mai înainte la ospeațe,

40. Carii înghit casele văduolor şi la arătare rugându-să cu rugăciune lungi; aceştia vor lua mai grea giudecată“.

41. Şi, şăzând Iisus derept vistiiarul surumanilor, previia cum aruncă mulțimea bani în vistiiariu, şi mulți bogați arunca mult.

42. Şi, viind o văduo săracă, aruncă doi fileari, ce easte un condrat.

BB

38. Şi zicea lor întru învățătura Lui: „Socotiți-vă de cărturarii carii le place a îmbla în podoabe şi închinăciune în târguri,

39. Şi şăderile întâiu în săboară şi şăderi mai înainte la ospeațe,

40. Carii înghit casele văduvelor şi cu prilej îndelung rugăciune făcând; aceştia vor lua mai grea judecată“.

41. Şi, şăzând Iisus direpț visterie, priviia cum aruncă mulțimea bani în vistiariu, şi mulți bogați arunca mult.

42. Şi, viind o văduo săracă, aruncă doi fileari, ce easte um condrant.

B Aron

38. Şi le zicea întru învățătura Sa: „Păziți-vă de cărturarii carii vreau în veşminte lunji a umbla şi a le să da închinăciuni prin târguri,

BBl

38. Şi zicea lor întru învățătura Sa: „Păziți-vă de cărturarii cărora le place a umbla în haine lungi şi carii iubesc întrebările de sănătate prin târguri,

B 1914

38. Şi grăia lor întru învățătura Sa: „Păziți-vă de cărturari, cari voiesc a umbla în podoabe şi iubesc închinăciunile prin târguri,

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

39. Şi a şedea pre scaunele ceale dintâi în sinagoguri şi şederile dintâi la ospeaţe,

40. Carii îmbucă casele văduvelor supt arătare de rugăciune lungă; aceştia vor lua mai mare judecată".

41. Şi, şezând Iisus în preajma vistieriei, Să uita cum arunca gloata bani în vistierie.

42. Iară venind o văduvă săracă, au aruncat doi fileari, care easte un condrat.

39. Şi şederile mai sus la adunări şi a şedea mai înainte la ospeaţe,

40. Carii mănâncă casele văduvelor şi cu făţărie îndelung să roagă; aceştia vor lua mai grea judecată".

41. Şi, şezând Iisus împrotiva vistieriei, privea cum aruncă norodul bani în vistierie, şi mulţi bogaţi arunca mult.

42. Şi, venind o văduvă săracă, au aruncat doi fileari, ce easte un condrat.

39. Şi scaunele cele mai de sus în sinagoguri şi şederile cele mai întâiu la ospeţe,

40. Cari mănâncă casele văduvelor şi cu pricină îndelung se roagă; aceştia vor lua mai grea osândă".

41. Şi, şezând Iisus în preajma gazofilachiei, privea cum aruncă norodul bani în gazofilachie, şi mulţi bogaţi aruncau multe.

42. Şi, venind o văduvă săracă, a aruncat doi filiari, ce este un codrant.

Lc 6, 42

CT

Sau cum poţi zice fratelui tău: „Frate, lasă să iau ştercul ce easte în ochiul tău", însuţi fiind în ochiul tău bărna nu vezi? Făţarnice, ia întâiu bărna den ochiul tău şi atunce caută de ia ştercul den ochiul fratelui tău.

NT

Sau cum poţi zice fratelui tău: „Frate, lasă să scoţ oţapocul den ochiul tău", şi fiind bărna în ochiul tău nu o socoteşti? Făţarnice, scoate întâiu bărna den ochiul tău, şi atuncea căută să scoţi oţapocul den ochiul fratelui tău.

BB

Sau cum poţi zice fratelui tău: „Frate, lasă să scoţu aţapocul cel den ochiul tău", tu bârna cea den ochiul tău nu văzând? Făţarnice, scoate întâiu bârna den ochiul tău, şi atuncea vei căuta să scoţi aşchiia cea den ochiul fratelui tău.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

B Aron	BBl	B 1914
Au cum poți zice fratelui tău: „Frate, lasă să scoț oțapocul din ochiul tău“, nevăzând tu bârna în ochiul tău? Fățarnice, leapădă întâi bârna din ochiul tău, şi atunci vei vedea să scoți oțapocul din ochiul frățâne-tău.	Sau cum poți zice fratelui tău: „Frate, lasă să scoț gozul care easte în ochiul tău“, însuți nevăzând bârna care easte în ochiul tău? Fățarnice, scoate întâiu bârna din ochiul tău, şi atunci vei vedea să scoți gozul [glosat: ştercul] din ochiul fratelui tău.	Sau cum poți zice fratelui tău: „Frate, lasă să scot ştercul care este în ochiul tău“, însuți nevăzând bârna care este în ochiul tău? Fățarnice, scoate întâiu bârna din ochiul tău, şi atunci vei vedea să scoți ştercul care este în ochiul fratelui tău.

Sub aspectul limbii literare, versiunea evangheliilor în traducerea lui Micu se remarcă prin modernitatea expresiei, textul nefiind tributar, în mod vizibil, transpunerilor anterioare. Unele corespondențe lexicale detaşează ediția din 1795 față de celelalte versiuni: CT, BB, B Aron *gloate* – NT *mulțime* – BBl *noroade* (Mt 8, 1); CT *stricat* – NT, BB, B Aron *bubos* – BBl *lepros,* glosat prin *bubos* (Mt 8, 2); CT *nărodul* – NT, BB *mulțimea* – B Aron *gloata* – BBl *norodul* (Mc 12, 41); CT *ştercul* – NT, B Aron *oțapocul* – BB *ațapocul / aşchiia* – BBl *gozul,* adnotat, în a doua ocurență, prin *ştercul* (Lc 6, 42).

Chiar şi numai câteva dintre concordanțele textuale prezentate ne relevă dependența *Bibliei* de la Bucureşti şi, în parte, a lui P.P. Aron, de *Noul Testament* de la Bălgrad, cu care *Biblia* de la Blaj nu are atâtea elemente de convergență. De altfel, influențele ediției din 1648 asupra celei din 1688 au

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

fost deja evidenţiate, regăsindu-se, de pildă, în identitatea predosloviilor la Evangheliile după Marcu, Luca şi Ioan, cu totul diferite însă în ediţia din 1795. Am remarcat, pe de altă parte, câteva puncte comune cu *Tetraevanghelul* lui Coresi, S. Micu fiind la curent, desigur, cu versiunea braşoveană din 1561.

În fine, legăturile de filiaţie pot fi extinse, aşa după cum am văzut, şi în celălalt sens, în care, luând ca arhetip ediţia de la Blaj, vom putea detecta influenţa pe care a exercitat-o, timp de peste un secol, asupra limbajului biblic românesc. Este de ordinul evidenţei că *Biblia* de la Sankt Petersburg, din 1819, *Biblia* de la Buzău, apărută, în cinci volume, între 1854-1856, apoi cea tipărită sub supravegherea şi binecuvântarea mitropolitului Andrei Şaguna, la Sibiu, între anii 1856-1858, precum şi, într-o anumită măsură, *Biblia Sinodală,* apărută la Bucureşti, în 1914, sunt îndatorate traducerii lui Samuil Micu, lucru care nu întotdeauna a fost acceptat. Cu multă onestitate, episcopul Filotei mărturisea în precuvântarea ediţiei buzoiene că „dintre Bibliile tipărite în limba noastră mai bine tălmăcită şi mai luminat la înţeles este cea de la Blaju". În reproducerile şi prelucrările ediţiei din 1795 au putut interveni, în diferite grade, unele modificări de ordin grafic, fonetic, morfologic sau lexical, însă acestea nu le conferă statutul de versiuni independente, prin care să se distanţeze de versiunea lui Micu, eventual în urma unei confruntări sistematice cu originalul străin al traducerii. Vom ilustra această

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

aserţiune printr-un alt paralelism din *Vechiul Testament*, în care vom avea ca elemente de comparaţie *Biblia* de la Bucureşti, *Biblia* de la Blaj, *Biblia* din 1819, *Biblia* de la Buzău, *Biblia* lui Andrei Şaguna şi *Biblia Sinodală* din 1914:

Iov 16, 2-14

BB	BBl	B 1819
2. Auzit-am ca aceastea multe, mângâitori de reale, toți.	2. Multe de aceastea am auzit, mângăitori celor răi sânteți toți.	2. Multe de aceastea am auzit, mângăitori celor răi sânteți toți.
3. Pentru căci? Au rânduială easte graiurile duhului? Sau ce va dodei pre tine, căci vei răspunde? Şi eu ca şi voi voiu grăi, de ar fi supus sufletul vostru în locul cestuia al mieu.	3. Că ce e? Au easte rânduială în cuvintele duhului? Sau în ce-ți va fi greu a răspunde?	3. Că ce este? Au easte rânduială în cuvintele duhului? Sau în ce-ți va fi greu a răspunde?
4. Şi apoi voiu sări întru voi cu graiuri şi voiu clăti asupra voastră capul mieu.	4. Şi eu ca voi grăiesc, de ar fi pus sufletul vostru în locul sufletului mieu, şi eu v-aş grăi voao cuvinte, aş clăti capul ca şi voi.	4. Şi eu ca voi grăiesc, de ar fi pus sufletul vostru în locul sufletului mieu, şi eu v-aş grăi voao cuvinte, aş clăti capul ca şi voi.
5. Şi fie vârtute în rostul mieu, şi pornirea buzelor nu voiu pregeta.	5. Şi să fie tărie în gura mea, şi pornirea buzelor nu o voiu pregeta.	5. Şi să fie tărie în gura mea, şi pornirea buzelor nu o voiu cruța.
6. Că de voiu grăi, nu voiu durea rana, iară de voiu şi tăcea, ce mai puțin mă voiu răni?	6. Că de voiu grăi, nu mă va durea rana, şi de voiu şi tăcea, au mai puțin mă voiu răni?	6. Că de voiu grăi, nu mă va durea rana, şi de voiu şi tăcea, au mai puțin mă voiu răni?
7. Iară acum prea trudit m-au făcut năuc, putred, şi te-ai apucat de mine.	7. Iară acum trudit şi m-au făcut nebun şi putrăd, şi te-ai apucat de mine.	7. Iară acum trudit şi m-ai făcut nebun şi putred, şi te-ai apucat de mine.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

8. Întru mărturie m-am făcut şi să sculă întru mine minciuna mea, în faţa mea au dat răspuns.

9. Cu urgie isprăvindu-ş, mă oborî, scârşni asupra mea dinţii, săgeţile bântuitoriului Lui pre mine căzură.

10. Cu ţaglele ochilor au sărit, cu ascuţit m-au lovit în genunche, şi cu toţi odată foarte au alergat asupra mea.

11. Pentru că mă deade Domnul în mânile nedirepţilor, şi spre cei necuraţi mă aruncă.

12. Fiind în pace, mă răsipi, luându-mă de chică, mă zmulse.

13. Puse-mă ca pre un strajnic, încunjurară-mă cu fuştiuri, lovind în muşchii miei nemilostivindu-să, au vărsat la pământ hiiarea mea.

14. Oborâră-mă stârv preste stârv, alergară cătră mine cei ce putea.

8. Întru mărturie m-am făcut şi s-au sculat asupra mea minciuna mea, împrotiva feaţii meale au răspuns.

9. Că mănie pornindu-să m-au oborât, scârşnit-au asupra mea cu dinţii, săgeţile tiranilor preste mine au căzut.

10. Cu căutarea ochilor au năvălit, cu ascuţitul m-au lovit în genunche, şi odată au alergat asupra mea.

11. Că m-au dat Domnul în mâinile nedrepţilor, şi la cei necredincioşi m-au aruncat.

12. În pace fiind m-au răsipit şi, apucându-mă de păr, m-au smuls, pusu-m-au ca un semn.

13. Încungiuratu-m-au cu lănci, care le-au aruncat în rărunchii miei, fără de milă au vărsat pre pământ fiiarea mea.

14. Oborâtu-m-a cădeare preste cădeare, alergat-au asupra mea cei putearnici.

8. Întru mărturie m-am făcut şi s-au sculat asupra mea minciuna mea, împrotiva feaţii meale au răspuns.

9. Că mânie pornindu-să m-au oborât, scârşnit-au asupra mea cu dinţii, săgeţile tiranilor preste mine au căzut.

10. Cu căutarea ochilor au năvălit, cu ascuţitul m-au lovit în genunche, şi odată au alergat asupra mea.

11. Că m-au dat Domnul în mâinile nedrepţilor, şi la cei necredincioşi m-au aruncat.

12. În pace fiind m-au răsipit, şi apucându-mă de păr, m-au smuls, pusu-m-au ca un semn.

13. Încungiuratu-m-au cu lănci, care le-au aruncat în rărunchii miei, fără de milă au vărsat pre pământ fiiarea mea.

14. Oborâtu-m-a cădeare preste cădeare, alergat-au asupra mea cei putearnici.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

BBz

2. Multe de aceastea am auzit, mângâitori celor răi sânteți toți.

3. Că ce este? Au este rânduială în cuvintele duhului? Sau în ce-ți va fi greu a răspunde?

4. Şi eu ca voi grăiesc, de ar fi pus sufletul vostru în locul sufletului mieu, şi eu v-aş grăi vouă cuvinte ca acestea şi aş clăti capul ca şi voi.

5. Şi să fie tărie în gura mea, şi pornirea buzelor nu o voiu pregeta.

6. Că de voiu grăi, nu mă va durea rana, şi de voiu tăcea, au mai puțin mă voiu răni?

7. Iară acum trudit, m-ai făcut nebun şi putred, şi te-ai apucat pornit asupra mea.

8. Întru mărturie m-am făcut şi sculându-se asupra mea minciuna mea, împrotiva feții mele a răspuns.

9. Că mănie pornindu-se m-au oborât, scrâşnit-au asupra mea cu

BŞag

2. Multe de aceastea am auzit, mângăitori celor răi sânteți toți.

3. Că ce easte? Au easte rânduială în cuvintele duhului? Sau în ce-ți va fi greu a răspunde?

4. Şi eu ca voi grăiesc, de ar fi pus sufletul vostru în locul sufletului meu, şi eu v-aş grăi voao cuvinte, aş clăti capul ca şi voi.

5. Şi să fie tărie în gura mea, şi pornirea buzelor nu o voiu cruța.

6. Că de voiu grăi, nu mă va durea rana, şi de voiu şi tăcea, au mai puțin mă voiu răni?

7. Iară acum trudit şi m-ai făcut nebun şi putred, şi te-ai apucat de mine.

8. Întru mărturie m-am făcut şi s-au sculat asupra mea minciuna mea, împrotiva feații meale au răspuns.

9. Că mânie pornindu-să m-au oborât, scârşnit-au asupra mea cu dinții, săgețile tiranilor

B 1914

2. Multe de acestea am auzit, mângâitori de rele sunteți toți.

3. Că ce este? Oare au vreo rânduială aceste vorbe în vânt? Sau ce te împinge a răspunde?

4. Şi eu ca voi aş grăi, de ar fi pus sufletul vostru în locul sufletului meu, şi eu v-aş grăi vouă cuvinte, aş clăti capul ca şi voi.

5. Şi să fie tărie în gura mea, şi nu voiu întârzia a deschide buzele mele.

6. Că de voiu grăi, nu mă va durea rana, şi de voiu tăcea, au mai puțin mă voiu răni?

7. Iar acum trudit, m-ai făcut nebun şi istovit, te-ai pornit asupra mea.

8. Întru mărturie m-am făcut şi m-am ridicat împrotiva celui ce mințește de mine, împrotiva celui ce-mi răspunde în față.

9. Că mânia pornindu-se m-au oborât, scrâşnit-au asu-

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

dinţii, săgeţile tiranilor preste mine au căzut.

10. Cu căutarea ochilor au năvălit, cu ascuţitul m-au lovit în genunche, şi odată au alergat asupra mea.

11. Că m-au dat Domnul în mâinile nedrepţilor, şi la cei necredincioşi m-au aruncat.

12. În pace fiind m-au risipit şi, apucându-mă de păr, m-au smuls, pusu-m-au ca un semn.

13. Încungiuratu-m-au cu lănci, care le-au aruncat în rărunchii miei, fără de milă au vărsat pre pământ fierea mea.

14. Oborâtu-m-a cădere preste cădere, alergat-au asupra mea cei puternici.

preste mine au căzut.

10. Cu căutarea ochilor au năvălit, cu ascuţitul m-au lovit în genunche, şi odată au alergat asupra mea.

11. Că m-au dat Domnul în mânile nedrepţilor, şi la cei necredincioşi m-au aruncat.

12. În pace fiind m-au răsipit şi, apucându-mă de păr, m-au smuls, pusu-m-au ca un semn.

13. Încungiuratu-m-au cu lănci, care le-au aruncat în rărunchii mei, fără de milă au vărsat pre pământ fiiarea mea.

14. Oborâtu-m-a cădeare preste cădeare, alergat-au asupra mea cei putearnici.

pra mea cu dinţii, săgeţile tiranilor preste mine au căzut.

10. Cu căutarea ochilor au năvălit, cu ascuţitul m-au lovit în genunche, şi odată au alergat asupra mea.

11. Că m-au dat Domnul în mâinile celor nedrepţi, şi la cei nelegiuiţi m-au aruncat.

12. În pace fiind m-au risipit şi, apucându-mă de păr, m-au smuls, pusu-m-au ca un semn.

13. Încungiuratu-m-au cu lănci, care le-au aruncat în rărunchii mei, fără de milă au vărsat pre pământ fierea mea.

14. Oborâtu-m-a durere preste durere, alergat-au asupra mea cei puternici.

Să sintetizăm corespondenţele lexicale, discordante faţă de BB, care apar în aceste fragmente din *Cartea lui Iov:* BB *graiurile* – BBl, B 1819, BBz, BŞag *cuvintele* – B 1914 *vorbe;* BB *ce va dodei* – BBl, B 1819, BBz, BŞag *ce-ţi va fi greu* – B 1914 *ce te împinge;* BB *vârtute* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *tărie;* BB *rostul* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *gura;* BB, BBl, BBz *voiu pregeta* – B 1819, BŞag *voiu*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

cruța – B 1914 *voiu întârzia*; BB *năuc* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *nebun;* BB *urgie* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *mânie(a);* BB *bântuitoriului* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *tiranilor;* BB *țaglele ochilor* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *căutarea ochilor;* BB *chică* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *păr;* BB *strajnic* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *semn;* BB *fuştiuri* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *lănci;* BB *muşchii* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1914 *rărunchii;* BB *stârv* – BBl, B 1819, BBz, BŞag *cădeare / cădere* – B 1914 *durere;* BB *cei ce putea* – BBl, B 1819, BBz, BŞag, B 1941 *cei putearnici / puternici*.

Dihotomia lingvistică dintre *Biblia* de la Bucureşti, pe de o parte, şi *Biblia* de la Blaj, împreună cu reproducerile ei din aniii 1819, 1854-1856 şi 1856-1858, pe de altă parte, se percepe fără dificultate. În ceea ce priveşte unele neconcordanţe înregistrate în cuprinsul ediţiei din 1914, acestea ar pleda pentru încadrarea ei în categoria prelucrărilor după *Biblia* din 1795. Este nemotivată, de aceea, încercarea unor autori de a minimaliza originalitatea traducerii lui S. Micu, pe care o consideră tributară ediţiei din 1688, având „o valoare literară mai mică decât vechea traducere“[32], ca şi opinia după care reeditările ulterioare nu ar fi atât de fidele *Bibliei* de la Blaj[33].

[32] N. Iorga, *Istoria bisericii româneşti şi a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a, vol. II, Bucureşti, Editura Ministerului Cultelor şi Instrucțiunii Publice, 1930, p. 203.

[33] Nicolae I. Nicolaescu, *Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în Biserica Ortodoxă Română*, în

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Faptul că ediţia din 1795 a devenit, timp de peste un secol, un model pentru bibliile româneşti se explică, în primul rând, prin canonicitatea textului tradus sau prelucrat. Cu toate că unele dintre comentariile introductive poartă amprenta doctrinei catolice, aceste idei nu se mai reflectă în conţinutul propriu-zis al *Bibliei* de la Blaj. Micu nu se abate, în general, de la succesiunea, numărul şi structura cărţilor biblice existente în ediţia din 1688, incluzând atât *Cartea a treia a Macaveilor*, considerată apocrifă după canonul apusean, cât şi cartea *A lui Iosif Flavie*. De altfel, ultimul text apocrif, denumit şi *4 Macabei*, respins de tradiţia ortodoxă, ca şi de cea catolică, va fi republicat doar în *Biblia* de la Buzău, fiind eliminat din toate celelalte ediţii româneşti ale *Sf. Scripturi*.

Concordanţe lingvistice

O paralelă lingvistică mai amănunţită între *Biblia* de la Bucureşti şi *Biblia* de la Blaj ne oferă argumente în plus privind rolul sporit pe care ediţia din 1795 l-a jucat în procesul de unificare a limbii române literare. Mult supralicitată, comparată cu *Biblia* lui Martin Luther, *Biblia* lui Şerban Cantacuzino a fost socotită, în mod exagerat, modelul prin care s-a impus definitiv graiul muntean ca bază a limbii literare. Devenită un loc comun în istoriile noastre literare, această idee preconceputǎ a fost reanalizată de I. Gheţie, care a demonstrat în

„Studii teologice", XXVI, 1974, nr. 7-8, p. 504-512.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

mod convingător că particularităţile pe care le prezintă ediţia din 1688 contravin, de fapt, normelor tradiţionale ale scrierilor munteneşti, fixate prin tipăriturile lui Coresi, şi se distanţează, totodată, de normele unice supradialectale ale românei literare, cristalizate definitiv în a doua jumătate a secolului al XIX-lea[34].

Analiza comparativă a celor două texte ne relevă, mai întâi, faptul că limba *Bibliei* de la Bucureşti este mult dominată de moldovenisme (explicabile prin intervenţia tipografilor şi a diortositorului Mitrofan), precum şi de muntenisme respinse de tradiţia scrisului literar din Ţara Românească. Afirmaţia plină de severitate a lui Samuil Micu, după care ediţia din 1688 s-ar fi tipărit „cu foarte întunecată şi încurcată aşezare şi întocmire a graiului românesc“ se confirmă, după cum vom vedea, în unele situaţii. Chiar dacă verdictul său este prea categoric totuşi, Micu era în consonanţă cu câteva dintre rezervele formulate anterior pe marginea traducerii lui Milescu. Revizorul versiunii conservate în ms. rom. 45 (BAR Cluj), de pildă, este contrariat, în *Cuvântu înainte către cititor*, de „neîntocmirea“ izvodului spătarului, încât „foarte cu greu a să înţeleage vorba tălmăcirei şi abaterea cuvintelor“. La rândul său, autorul traducerii din ms. rom. 4389 (BAR Bucureşti), identificat în persoana lui Daniil Andrean Panoneanul, găsea în aceeaşi

[34] Ion Gheţie, *Biblia de la Bucureşti şi procesul de unificare a limbii române literare*, în „Studii de limbă literară şi filologie“, II, 1972, p. 53-66.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

traducere „multe greşale şi prea mare învăluială". Pe de altă parte, *Biblia* de la Blaj, deşi se resimte de unele particularităţi nordice, prin câteva „ardelenisme" strecurate în unele pasaje, reflectă, în esenţă, muntenizarea masivă pe care o cunoscuse varianta literară din Transilvania de sud-vest la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Vom trece în revistă, spre edificare, câteva dintre particularităţile fonetice, morfologice şi lexicale pe care le prezintă, comparativ, *Biblia* de la Bucureşti şi *Biblia* de la Blaj:

a) Vocala *a* este înlocuită în BB cu *ea*, dar s-a păstrat în BBl: *bleastămă – blastămă* (Nm 22, 17).

b) S-a păstrat în ambele ediţii vechiul fonetism cu *ă*, netrecut la *a*, în *păhar* (Nm 17, 79), dar şi *pahară – păhară* (Nm 7, 84).

c) Este conservat *ă* în cele două texte: *fămeiască* (Lv 3, 6), *lăcuiesc* (Is 23, 2), *păreate* (Iş 14, 29), *răsipit* (2 Rg 20, 22); în multe cazuri, *ă* a trecut în BBl la *â*: *rădicaiu – râdicat-am* (Ps 120, 1), *răsipi – râsipi* (Is 24, 1); frecventă este şi trecerea lui *ă* la *o*, prin asimilare vocalică, în ed. 1795: *nărodului – norodului* (Sir 9, 22).

d) Fonetismele de tipul *strein, striin* sunt păstrate, cu predilecţie, în BB: *striin – străin* (Dt 14, 21, Sir 8, 23, [22]), *ne-au instreinat – ne-au înstrăinat* (Bar 2, 11 [14]); cf. şi, în ambele ediţii: *strein* (Pr 5, 17).

e) Formele cu *e* medial aton trecut la *i* predomină în BB, spre deosebire de BBl: *baliga – balega* (Lv 4, 11), *judicători – judecători* (2 Par 34, 13), *pântecile*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

13), *pântecile – pântecele* (Lv 4, 11), *peştira – peştera* (Fc 23, 9), *priiatinul – priiatenul* (Sir 12, 9 [11]), *scaunile – scaonele* (Idt 9, 4), *sulițile – sulițele* (Idt 7, 8), *ulițile – ulițele* (Idt 7, 20); în ambele tipărituri apare şi *priiatin* (Pr 17, 18), sau, în sens invers, izolat, *priiaten – priiatin* (Sir 6, 9).

f) Un fonetism moldovenesc cu *e* este înlocuit în BBl cu *ă: nedejdui – au nădăjduit* (Ps 90, 14).

g) Formele cu *i* menținute în BB s-au sincopat în BBl: *direapta – dreapta* (Iona 4, 12), *direptățile – dreptățile* (Bar 2, 14 [19]), *s-au îndireptat – s-au îndreptat* (Sir 49, 3).

h) În schimb, un fonetism cu *â* trecut la *i* (formă analogică) apare numai în BBl: *tânăr – tinăr* (Fc 42, 15, 43, 3, Dt 1, 39), alături de *tânărului* (Pr 22, 15). Fenomenul se mai întâlneşte în prezent în zona Banat–Hunedoara, în părțile Mureşului mijlociu şi a Târnavelor, cu ramificații până înspre Sibiu şi Braşov, precum şi în întreaga Oltenie (ALR I, vol. II, h. 179).

i) „Diftongarea" lui *â*, în cuvinte de tipul *pâine*, este oscilantă: fonetismul etimologic se menține în ambele texte, în forme precum *cânii* (3 Rg 14, 11), *mâne* (Iş 32, 5), *mânile* (Fc 39, 12, 13, 3 Rg 7, 32); formelor epentetice din BB, răspândite în Țara Românească, li se contrapun în BBl cele cu *â: câineascâ – câneascâ* (Iş 8, 22), *câinii – cânii* (3 Rg 21, 19, 24), *câinele – cânele* (Tob 11, 3), *mâine – mâne* (Nm 14, 25, Ios 4, 6, 3 Rg 19, 11), *mâinile – mânile* (Iş 15, 17, Mc 8, 23), *pâine – pâne* (Fc 37, 25, 3 Rg 18, 13, Mc 8, 14, Lc 4, 3); este interesant că în unele

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

unele forme „nediftongate“ din BB apare în BBl epenteza lui *i: mânile – mâinile* (Fc 27, 22, Iş 9, 29, 33, Lv 8, 18), intervenţie care aparţine tipografilor de la Blaj, întrucât în toate cazurile protograful traducerii (ms. rom. 70, 71 şi 111) prezintă forma *mânile;* aceeaşi inadvertenţă faţă de manuscrisul lui Micu am întâlnit-o şi în cazul formelor *pâine* (Fc 40, 1, Nm 15, 20), *pâinile* (Nm 15, 19), epentetice în ambele ediţii, dar care prezintă în manuscris fonetismul originar.

j) În cazul lui *î* etimologic din *îmbla, împlea*, păstrat parţial în BB, în BBl s-a adoptat norma literară: *s-au împlut – s-au umplut* (Dt 34, 9), *să împle – să umplă* (Is 8, 8), *îmblaţi – umblaţi* (In 12, 35).

k) Unele forme în care *u* a trecut la *o* au fost restabilite în BBl: *conoaşte – cunoaşte* (Sol 9, 13).

l) În domeniul consonantismului, menţionăm mai întâi durificarea labialelor numai în BB, o particularitate nemunteneasc ă de limbă: *să clipască – să clipească* (Pr 4, 25), *păscarii – pescarii* (Is 19, 8), *vacul vaculuі – veacul veacului* (Ps 9, 18), *să vorovască – să vorbească* (Pr 6, 22); opoziţia se menţine şi în poziţia „tare“ a labialei, reflectând în BBl situaţia din graiurile locale: *băură – au beut* (Iş 24, 11).

m) Palatalizarea labiodentalei *f,* care este frecventă în BB, este normalizată, de cele mai multe ori, în BBl: *hiară – fiară* (Lv 17, 13, Ap 13, 11), *hierul – fierul* (Ios 6, 19), *hiarăle – fiiarăle* (Iş 23, 11, Iz 34, 25), *hiarăle – fierile* (Dn 8, 4), *hiarea – fiiarea* (Pr 5, 4); sporadic, fenomenul apare şi în BBl: *hiară – hiiară* (Sol 17, 19), *hiarăle – hiirăle* (Ps 103, 12),

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

herestraie (Am 1, 3), *hierestreului* – *herestreului* (Idt 3, 11).

n) În unele cuvinte de origine slavă, s-a menținut fonetismul etimologic în BB, potrivit graiului din nordul Moldovei, pe când în BBl laringala *h* a evoluat, în general, la *f: pohta* – *pofta* (Pr 6, 25), *pohteaşte* – *pofteaşte* (2 Rg 20, 11); apar şi excepții, în care fonetismul originar este comun, de pildă în *pohtă* (Sol 19, 11), în consonanță cu situația din graiurile din Muntenia şi sudul Transilvaniei; există exemple în care *f,* provenit din *h,* s-a sonorizat, trecând la *v*, în BBl: *praful* – *pravul* (Dt 9, 21, Ep Ir 1, 10 [13]), cf. şi *prah* – *prav* (Ep Ir 1, 14 [17]), *vârful* – *vârvul* (Iş 24, 17).

o) Rostirea dură a lui *s, z, ț,* dominantă în BB, se regăseşte şi în BBl, în alternanță cu rostirile moi: *sângur* (Pr 9, 12), *sămnu* – *sămn* (Lv 13, 23), *zăciuiala* (Tob 1, 7); unele forme dure devin moi în ed. 1795: *auzând* – *auzind* (Idt 14, 7), *să folosască* – *să folosească* (Ep Ir 1, 57), *să păzăşti* – *să păzeşti* (Pr 7, 5), *sara* – *seara* (Dt 16, 16), *sămn* – *semn* (Mc 8, 12), *sângur* – *singur* (Is 2, 17), *țărmure* – *țermure* (Mt 13, 2), *țăruşii* – *țeruşele* (Nm 3, 37), *țâțe* – *țițe* (Ap 1, 13), *țâțele* – *țițele* (Cânt 1, 1); BBl adoptă, în ultimele exemple, rostirea moale a africatei *ț* şi în situațiile în care vocalele se găseau în poziție „tare"; unele rostiri moi sunt comune: *înțelepciunea* (Ecc 9, 15), *țițelor* (Fc 49, 25), *au zemislit* (Cânt 8, 2); în alte situații însă, rostirile moi din BB s-au durificat în BBl, potrivit răspândirii dialectale a fenomenului: *cetățean* – *cetățanului* (Pr 24, 28), *înțelept* – *înțălept* (Pr 9, 12,

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

Ecc 9, 10), *seca – săca* (Is 19, 5), *seminției – săminției* (Iş 32, 13, Dt 11, 9), *sine – sâne* (Nm 16, 5).

Dacă în BB grafiile hipercorecte de acest tip apar sporadic, în BBl ele sunt mai frecvente: *simbetelor – sâmbetelor* (Nm 28, 9); dar şi: *căzând – căzind* (Pr 25, 20), *deşchizând – deşchizind* (Dt 15, 8), *învățând – învățind* (Mc 14, 49), *răspunzând – răspunzind* (Ios 24, 16, Is 3, 6), *văzând – văzind* (Fc 43, 18, Dt 9, 16, Mt 13, 13).

p) Față de durificarea lui *ş, j,* înainte de *e, i,* generalizată în BB, în BBl predomină rostirile moi, care s-au menținut şi atunci când diftongul *ea* se afla în poziție „moale“: *aşa – aşea* (Fc 50, 3), *coaja – coajea* (Cânt 6, 6), *deşărtăciune – deşertăciune* (Ecc 2, 1), *dojăneaşte – dojeneaşte* (Sir 11, 7), *jăluindu-se – jeluindu-să* (Pr 26, 24), *jârtăvnicul – jertvenicul* (Jd 6, 25), *jâdovii – jidovii* (Ezr 1, 19), *să sfârşăsc – să sfârşesc* (Bar 2, 13 [18]), *să slujască – să slujească* (Dt 29, 18), *şapte – şeapte* (Fc 29, 18), *şarpe – şearpe* (Fc 49, 17, Iş 4, 3), *şase – şease* (Fc 30, 20), *şăzi – şezi* (1 Rg 22, 23), *uşa – uşea* (Iş 33, 10), *vrăjâtori – vrăjitori* (Lv 20, 6); izolat, apare, în ambele ediții, forma *şarpele* (In 3, 14); cf. şi BBl *şapte* (Ps 78, 13), în BB numeralul fiind redat cu cifră.

r) În privința redării lui *j + o, u* latin, apar mai multe situații, dintre care, mai întâi, le consemnăm pe cele în care fricativa *j* este răspândită, de regulă, în ambele tipărituri: *ajutoriu* (Sir 8, 21 [20]), *împrejur* (Iş 37, 11, 12, 1 Par 10, 9); în alte cazuri, lui *j* din BB îi corespunde în BBl africata *ğ: împrejur – împregiur* (Iş 32, 2, 3 Rg 7, 11), *încunjurară – au*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

încungiurat (3 Rg 22, 32), *putrejune* – *putregiune* (Is 14, 11); uneori, aceste forme sunt comune: *încungiura* (Idt 10, 19); nu puține sunt situațiile inverse însă, în care lui *ğ* din BB îi corespunde *j* în BBl: *agiutoriul* – *ajutoriul* (Pr 21, 31), *batgiocureaşte* – *batjocoreaşte* (Pr 15, 5), *giunghiiare* – *junghiiare* (Pr 7, 22), *giurământ* – *jurământ* (Tob 8, 15 [21]), *încungiurare* – *încunjurarea* (Pr 1, 27).

s) Din analiza trăsăturilor morfologice reținem forma substantivului *tată*, care în BB este *tatul* (2 Rg 15, 7, Mc 8, 38), specifică graiurilor din Moldova, în opoziție cu forma literară din BBl; sunt comune pluralele neutre în *ă: carăle* (Iş 14, 9), *hotarăle* (Ps 147, 3); articolul posesiv *a* invariabil este normalizat în ediția de la Blaj: *pentru păcatele meale şi a părinților miei* – *după păcatele meale şi ale părinților miei* (Tob 3, 4 [5]); persistă în ambele texte formele fără desinența *-u* la persoana a III-a plural: *featele lui bea vin* (Iov 1, 13); paradigmele analitice de imperfect din BB sunt abandonate: *era păscând* – *păştea* (Iş 3, 1); o formă tare de perfect simplu din BB este transformată în perfectul compus în BBl: *mă prinset* – *m-ați prins;* se renunță în BBl la construcțiile arhaice de conjunctiv: *şi-ş adune* – *să-şi adune* (Iş 5, 7); sunt înlocuite formele perifrastice de condițional: *de nu mă vream teame* – *de nu m-am temut* (Iov 31, 36); față de imperativul *adu* din BB, în BBl apare forma particulară *ado* (Ecc 12, 1).

ş) Paragraful cel mai semnificativ privind evoluția normelor literare în *Biblia* de la Blaj îl constituie cel privitor la lexic, în care elementele de tip

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

nordic sunt mai puţin numeroase ca în ediţia din 1688, concomitent cu înmulţirea celor de tip sudic. În mod paradoxal, procesul de muntenizare este mai accentuat într-o tipăritură din Transilvania, faţă de una apărută la Bucureşti, desigur, după mai bine de un secol.

Un studiu comparativ între BB şi BBl pune în evidenţă existenţa unor termeni comuni celor două versiuni: *apleca* „a alăpta“ (Fc 21, 7), *asidă* „cocostârc“ (Ir 8, 7), *brobodealnic* „văl, maramă“ (Cânt 5, 8), *finic* „curmal“ (Iş 15, 27), *gherdan* „colan, lanţ de aur“ (Is 3, 19), *hamon* „turtă“ (Ir 7, 17), *îngreca* „a zămisli, a rămâne gravidă“ (Lv 12, 2), *logofăt* „supraveghetor, slujbaş“ (Iş 5, 15, 19), *mânea* „a se adăposti, a petrece undeva noaptea“ (Iov 39, 28), *năstrapă* „vas, potir“ (2 Par 4, 8, Cânt 6, 1), *nemearnec / nemearnic* „străin“ (Iş 2, 22), *ojocitură* „tăciune“ (Ir 13, 24), *paic* „oştean“ (JFl 6), *părmăcuit* „întărit cu bârne“ (3 Rg 7, 5), *posluşnic / poslujnic* „slujitor“ (JFl 9), *price* „ceartă“ (Dt 1, 12), *proşca / proaşca* „ţintă“ (Plg 3, 12), *răpşti* „a cârti“ (Ps 58, 18), *rost* „grai, vorbire“ (Fc 11, 1), *siriman* „sărman, om sărac“ (Sir 35, 14 [15]), *târcăvire* „chelie“ (Lv 13, 42).

Diferenţierile lexicale dintre BB şi BBl sunt însă mult mai extinse: *acolisitura* – *obrăzniciia* (Lc 11, 8), *aluat* – *dospit* (Iş 34, 25), *apesteaşte* – *zăboveaşte* (Mt 24, 48), *areţii* – *berbecii* (Fc 31, 10), *ariciul* – *hirogrilionul* (Lv 11, 5), *astrucat* – *îngropat* (Tob 2, 6), *bahnă* – *bălţi* (Is 35, 7), *bântuiale* – *ispite* (1 Ptr 1, 6), *bednuiaşte* – *priveghiază* (Cânt 5, 3), *bezna* –

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

adâncul (Iov 28, 14), *blagoslovit – binecuvântat* (Fc 12, 2), *bogza – buha* (Lv 11, 15), *bozii – idolii* (Fc 31, 19), *brehnace – vulturului* (Iov 28, 7), *buzdugane – schiptruri* „seminții, neamuri“ (3 Rg 11, 31, 32, 35, 36), *cantariu – cumpănă* (Dt 25, 13), *cantariu – punt* (Dt 25, 15), *căţiile – cădealnițele* (Nm 16, 37), *căuşăle – păharale* (Nm 4, 7), *câmpului – țarinei* (Fc 2, 5), *cerdac – foişor* (Mc 14, 15), *chichiță – ladă* (2 Par 24, 8), *chivot – corabie* (Fc 6, 19), *ciobotă – încălțăminte* (1Rg 12, 3, Am 2, 6), *cioplitele – idolii* (Iş 34, 13), *cirezile – ciurdele / ciurzile* (Dt 28, 4, 18), *ciutura – vadra* (Ecc 12, 6), *ciuturile – vasăle* (In 2, 7), *clicuit – strigat* (Idt 14, 9), *coconii – pruncii* (Lc 11, 7), *colțuni – încălțăminte* (Mc 6, 9), *să va conceni – să va sfârşi* (Iz 5, 13), *concenire – sfârşit* (Sof 1, 19), *copacii – arborile* (Fc 23, 17), *copilaş – prunc* (Jd 8, 14), *copilul – sluga* (Sir 33, 30), *copuzul – alăuta* (Fc 4, 21), *cori – corfe* (Nm 11, 32), *coşniță – corfă* (Iş 29, 3), *covăseala – aluatul* (Mc 8, 15, Lc 12, 1), *cuhnii – bucătării* (Iz 46, 24), *custuri – tăbli* (Nm 16, 36), *danțuri – jocuri* (Jd 9, 27), *davir – oltariul* (2 Par 5, 7), *decindea – dincolo* (Dt 1, 5, Ios 24, 2), *despuiați – goli* (Fc 3, 7), *dodeiala – îmbulzala* (Dt 28, 53), *dodiiale – ispită* (Iov 10, 17), *dosădindu-se – întristându-să* (Sol 14, 15), *dudeaile – sicomorii* (3 Rg 10, 27 [28]), *dumăi – vorbi* (Pr 15, 13 [12]), *elam – pritvorul* (2 Par 3, 4), *fătăciunile – rodurile* (Jd 6, 4), *fântâna – puțul* (Ps 68, 19 [18]), *fota – rochiia* (Rut 3, 15), *gard – păretariu* (Iş 26, 2), *gâlcevi – turburări* (Pr 6, 14), *gârlă – râu* (Iş 2, 5), *gâtul – grumazi* (1 Rg 17, 35), *ghizdavă – mândră* (Fc 29,

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

17), *ginere – mire* (Ps 18, 5, Mt 25, 5, 6, In 2, 9), *grădină – raiu* (Fc 2, 8), *greşul – poghircitura* (Jd 8, 2), *grobniţa – mormântul* (Dt 34, 6), *gure – primb* „tivitură, bordură“ (Iş 28, 28), *hadâmul – famenul* (Sol 3, 14), *hicleşug – pânditoriu* (Sir 8, 14), *istovul – săvârşirea* (Evr 13, 7), *împletitură – salbă* (Nm 31, 50), *însămără – au pus şeaua* (Fc 22, 3), *jâtniţele – cămările* (Dt 28, 5), *jiganiia – fiiara* (Fc 37, 33), *judeca – pricea* (Jd 8, 1), *laţu – cursă* (Pr 6, 2), *limbi – neamuri* (Fc 17, 6), *locul alergăturii cailor – ipodromului* (Fc 48,7), *lovituri – bolduri* (Nm 33, 55), *luoare – dar* (Iş 35, 23), *marghioli – vicleani* (Iov 5, 12), *mâlcomeaşte – taci* (Fc 4, 7), *mâşcoi – catâri* (Fc 12, 16), *merticul – măsură* (Lc 12, 42), *mescând – turnând* (Fc 40, 13), *misurcile – coifurile* (Iz 27, 10), *mocioriţă – bălţi* (Is 35, 7), *muzaviriile – cleveti-rile* (1 Ptr 2, 1), *nacealnici – povăţuitorii* (Jd 5, 15), *naşterile – rodurile* (Dt 28, 11), *nărodul – neamul* (Pr 14, 36 [35]), *năsipul – arena*, glosat: *năsipul* (Ap 20, 8), *năstrapa – fiiala* „vas, cupă“ (Ap 16, 4, 8), *nesilie – pat* (Cânt 3, 9), *nevastă – mireasă* (Sol 8, 2), *obrezuiaşte – taie împregiur* (Ios 5, 2), *olăcari – soli* (1 Mac 5, 14), *osiile – căile* (Sol 2, 9), *omătul – zăpa-da* (Ps 147, 5), *păgubi – globi* (Dt 22, 19), *părângile – zăvoarăle* (2 Par 5, 8), *păsaţi – meargeţi* (Ios 10, 24), *pângărit – întinat* (Ap 14, 4), *pârpăriţa – pietrile* (Dt 24, 6), *pelitele – trupul* (Iov 6, 12), *pesti-va – vă zăbovi* (Lc 12, 45), *plaşca – daruri* (1 Cor 9, 24), *pleanuri – prăzi* (Idt 15, 8), *vor plenui – vor prăda* (Iz 39, 10), *pofală – lăudat* (Dt 26, 19), *polcovnicul – căpitanul* (FAp 22, 24), *polimarele – aripile* (Sir 9,

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

aripile (Sir 9, 18), *politia – cetățăniia* (FAp 22, 28), *polog – acoperemânt* (Idt 10, 23), *va ponoslui – va împuta* (Sir 20, 14), *posadnica – țiitoarea* (1 Par 2, 46), *poslanicilor – solilor* (1 Rg 11, 9), *posluşăşti – vei sluji* (Fc 29, 27), *posluşnicul – sluga* (Fc 15, 3), *poticală – sminteală* (Idt 12, 2), *m-ai prelestit – m-ai înşelat* (1 Rg 28, 12), *price – sfadă* (Pr 10, 13), *pristav – vestitoriul* (Fc 41, 43), *prişleți – nemearnici* (Ps 145, 8), *proaşcă – semn* (1 Rg 20, 19), *procleciune – blăstăm* (FAp 23, 14), *rădăcină – trupină* (Fc 49, 21), *răpştire – cârteală* (2 Petr 4, 9), *răveneală – umezală* (Lc 8, 6), *râvnire – pismă* (Iac 3, 16), *rojdit – scărpinat* (Jd 8, 16), *rostul – gura* (Dt 18, 18), *rudeniile – casnicii* (Pr 17, 9), *sad – tufă* (Fc 22, 13), *sahaidacele – tulbele* (Iz 27, 11), *sâlnec – putearnic* (Iov 9, 22), *sâmcea – cirtă* (Mt 5, 18), *sângifu – fimbrii* „ciucure“ (Nm 15, 38), *sicriiu – corabie* (Fc 6, 14), *smârdă – gunoiu* (Iov 9, 31), *socoteală – cercetare* (Iov 14, 3), *socotința – cugetul* (Ecc 10, 20), *spata – armul* (1 Rg 9, 24), *sudălmi – ocări* (Pr 10, 19), *şaică – corabie* (3 Mac 4, 9), *şomâcul – sobolul* (Lv 11, 30), *ştiința – cunoştința* (Sol 17, 11), *talaniță – curvă* (Sir 9, 3), *tărpi – aştepta* (4 Rg 6, 33), *toiagele – schiptrurile* (1 Rg 10, 19), *toporul – săcurea* (Dt 19, 5), *trestiia – condeiul* (Ir 8, 8), *trufă – laudă* (Idt 15, 11), *turte – pogăci* (Nm 11, 8, Jd 7, 13), *țâmbale – alăute* (1 Rg 18, 6), *țeanchiu – locul cel de priveală* (1 Cor 9, 24), *undețile de carne – furcuțele* (Nm 4, 14), *urloiu – şipot* (Sir 24, 31), *usturoiul – aiuri* (Nm 11, 5), *vase – luntri* (Dt 28, 68), *za – platoşea* (1 Rg 17, 38), *zavistiile – pizmele* (1 Ptr 2, 1), *zăpodiia – valea*

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

(2 Rg 5, 22), *zbirştină* – *aveare* (2 Mac 12, 21), *zgău* – *pântece* (Fc 16, 4, Nm 3, 12).

Limitându-ne la această investigaţie frontală, suntem în măsură să caracterizăm limba *Bibliei* de la Blaj[35], care se detaşează, în mod tranşant, de aceea a tipăriturii lui Şerban Cantacuzino, puternic marcată de influenţa graiului moldovean. Ponderea cuvintelor dispărute din limba actuală, puţin cunoscute sau dialectale este, evident, mult mai mică decât în cazul *Bibliei* de la Bucureşti. Versiunea realizată cu mult discernământ de către Samuil Micu reflectă, într-adevăr, oscilaţiile variantei literare sud-vest ardeleneşti, în care vechile deprinderi de a scrie răzbăteau uneori la suprafaţă. Faţă de tipăriturile blăjene din deceniile anterioare, care adoptaseră modele munteneşti mai omogene, *Biblia* din 1795 nu a beneficiat de un prototip similar, ceea ce explică unele alternanţe fonetice, precum şi alte concesii făcute graiului local. În mare parte însă, în special prin elementele de lexic pe care le vehiculează, *Biblia* lui Samuil Micu ilustrează tendinţele de unificare a limbii române literare, ca-

[35] A se vedea, în acest sens, şi I. Bălan, *op. cit.*, p. 167-187; Jacques Byck, *Samuil Micu Klein*, în „Gazeta literară", III, nr. 20, 17 mai 1956; Perpessicius, *Scriitori români*, vol. I, Bucureşti, Editura Minerva, 1986, p. 57-80; Mario Ruffini, *La traduzione cattolica della Biblia in romeno (Biblia lui Clain, Blaj, 1795)*, în „Orientalia Christiana periodica" (Roma), XXXI, 1965, fasc. I, p. 135-169; Al. Andriescu, *Elemente de stil oral în Noul Testament de la Bălgrad (1648) şi Biblia de la Bucureşti (1688), în comparaţie cu Biblia lui Micu (1795) şi Noul Testament de la Viena (1875)*, în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al.I. Cuza» Iaşi", secţ. III, Lingvistică, XXXII, 1986, p. 47-53; idem, *Biblia de la Bucureşti (1688) şi Biblia de la Blaj*, în „Dacoromania", Freiburg i. Br., VII, 1988, p. 195-201.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

re se manifestau tot mai pregnant în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Este sugestivă, de altfel, caracterizarea pe care Perpessicius o făcea *Bibliei* de la Blaj, după ce descoperea în *Glossa* lui Eminescu sonuri desprinse din *Ecleziastul* tălmăcit de Samuil Micu: „O lectură comparativă a celor două Biblii, de la 1688 şi de la 1795, apleacă cumpăna în favoarea celei de a doua. Şi nu e la Clain numai grija unei clarităţi cât mai explicite, dovadă argumentele iniţiale ale capitolelor, glosele, explicaţiile cuvintelor, cu cari e înlesnită lectura unui text bogat în arcane, dar este mai cu seamă grija unei continui rotunjiri a frazei, a expresiei, a topicei“[36]. Atingând un stadiu avansat al criticii de text de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, prin raportarea la un model consacrat în literatura noastră ecleziastică şi, în acelaşi timp, prin confruntarea cu originalul grecesc şi cu alte izvoare de notorietate, *Biblia* din 1795 constituie un moment de referinţă pentru redefinirea vechiului scris românesc după canonul modernităţii.

SIGLE

א (Alef)	*Codex Sinaiticus* (cf. ed. Rahlfs).
A(lex).	*Codex Alexandrinus* (cf. ed. Bos, Rahlfs).
Ald.	*Sacrae Scripturae veteris novaeque omnia*, Venetiis, in aedibus Aldi et Andreae soceri, 1518 (cf. ed. Bos).
B	*Codex Vaticanus*, gr. 1209 (cf. ed. Rahlfs).
B Aron	*Biblia*, traducere de P. P. Aron (ms.).

[36] Perpessicius, *op. cit.*, p. 71.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)

BB	*Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură,* Bucureşti, 1688.
BBl	*Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură,* Blaj, 1795.
BBz	*Biblia sau Testamentul Vechiu şi Nou,* Buzău, 1854-1856.
BJ	*La Bible de Jérusalem,* Paris, Les Éditions du Cerf, 1988.
Bos	*Vetus Testamentum, ex versione Septuaginta interpretum,* ed. Lambert Bos, Franequerae, 1709.
BŞag	*Biblia, adecă Sfânta Scriptură,* ed. Andrei Şaguna, Sibiu, 1856-1858.
B 1819	*Biblia, adecă dumnezeiasca Scriptură,* Sankt Petersburg, 1819.
B 1914	*Biblia, adică dumnezeiasca Scriptură,* Bucureşti, 1914.
B 1936	*Sfânta Scriptură,* Bucureşti, 1936.
B 1938	*Biblia, adică dumnezeiasca Scriptură,* Bucureşti, 1938.
C(omp).	*Biblia polyglotta,* ed. Fr. Ximenez de Cisneros, in Complutensi universitate, 1514–1517 (cf. ed. Bos).
CT	Coresi, *Tetraevanghelul,* Braşov, 1561.
Franc.	*Divinae Scripturae nempe Veteris et Vovi Testamenti omnia,* Francofurti ad Moenum, 1597 (cf. ed. Bos).
NT	*Noul Testament,* Bălgrad, 1648.
O(x).	*Manuscriptum Oxoniensis* (cf. ed. Bos).
Rahlfs	*Septuaginta,* ed. Alfred Rahlfs, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1979.
Vg	*Biblia Sacra Vulgatae editionis,* Venetiis, 1758.

BDD-B159-3 © 2007 Editura „Biblioteca Apostrof"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 21:59:46 UTC)